

it. 12/13
let. XXVI
3 d. m.
28 april 1977

TRIBUNA

27. APRIL IN 1. MAJ

V Španiji so legalizirali Komunistično partijo, francoska vlada pa se je odločila, da se bo vmešala v zairske probleme, ki je prav nič ne brigajo ali je vsaj ne brigajo tako kot si ona to predstavlja. Tako se obrača vodno kolo zgodovine. Kolo pa obrača voda, ne obrača se samo od sebe ali s pomočjo božanskih sil. In voda, ki teče, so delavci, ki že zelo dolgo vrtijo kolesje. Med njimi je razlika: eni ga obračajo po lastni volji, drugi pa tako kot jim ukazujejo.

Bilo je nekoč, ko so delavci v Chicagu jasno povedali, da bodo sami urejali vrtenje in da je njihov znoj tisti, ki teče spodaj; od ~~1917~~ je preteklo že veliko in tudi

krvi. Bilo je v Ameriki. Zdaj pa to ni več samo v Ameriki, zdaj je povsod po svetu, a žal še marsikje delavci niso zadosti močni, da bi vrgli s tečajev staro kolesje. Pa še bodo. In to je gotovo. Za to pa je potrebno tudi znanje. Znanje je potrebno za razvoj in zavest o skupni in pravilni poti k osvoboditvi, neglede na meščanske rasne predsodke, sloje in druge megle, ki so lahko nastale samo iz kanibalističnega trgovskega in posedovalnega apetita. Za trgovino ni potrebno znanje. Za posedovanje ni potrebno znanje. Potreben je apetit. Za napredek pa je znanje potrebno, prav tako kot je potrebno poznavanje zgodovine. Študentje smo samo del družbe, ki naj bi akumuliral dosežanje človeško vedenje, ga

skladaj prava na 4. strani

KREDITNA BANKA KOPER

spremlja življenjsko pot občana od rojstva. Zato mu že kot novorojenčku podari začetno vlogo na hranilno knjižico. Da pa bi tudi mater ob rojstvu otroka počastila s posebno pozornostjo, banka

objavlja

za

izdelavo osnutka čestitke materi novorojenčka na temo "ROJSTVO"

Izdelek mora vsebovati ustrezno likovno rešitev v poljubno izbrani tehniki, opremljeno s primernim spremnim besedilom, ki praviloma ni daljše od dvajset besed.

Razpis je namenjen dijakom srednjih in slušateljem višjih ter visokih šol, ki niso mlajši od 15 in starejši od 24 let.

Med prispevki bomo izbrali tri najprimernejša dela, avtorje pa nagradili s hranilnimi knjižicami z začetno vlogo:

1. nagrada	5.000 din
2. nagrada	3.000 din
3. nagrada	1.000 din

Prispevkov ne vračamo. Upoštevani bodo samo prispevki, za katere bo ugotovljeno, da so bili oddani v dvajsetih dneh od dneva objave tega razpisa. Prispevke pošljite na naslov:

KREDITNA BANKA KOPER
Sektor poslovanja s prebivalstvom
Cesta JLA 10 a, 66000 KOPER

Uredništvo Tribune vabi vse, ki so pripravljeni prodajati Tribuno, da se zglase na uredništvu od 10—12 ure vsak dan.

Za vsak prodani izvod dobite 1,00 dinar. Če pa jih vzamete 400 in jih tudi prodate (rok ni omejen) dobite poleg 400,00 din še dodatek 100,00 din kot nagrado. Imejte zvijačen um in petdeset neobdavčenih jurjev bo vaših, kar je toliko kot dvajsetina milijona. Študentski servis se bo obrisal za svojo desetino pod nos, B. D.-ji pa bodo imeli spet material za lajanje. Prodajajte Tribuno na faksih, gimnazijah, šolah, po cestah, v Maximarketu, na pijankah, sestankih, na brucovanjih, ... Tu smo, vaši smo!

bp

Živilci protestirajo, obtožujejo in namigujejo

Živilci so nas obvestili o usodi analize študentske prehrane, za izdelavo katere smo jih prosili in jim tudi javno vest izprašali. Da bo koza cela in volk sit, čeprav hrana ni okusna (glej spodnji tekst), dajemo dopis v vpogled in premislek.

Uredništvo

V zvezi z vašo pravokacijo, ki je bila objavljena v letošnji številki Tribune, vam moramo odgovoriti, da ne more ŽTO izdajati uradnih podatkov o analizi obrokov, ki jih izdajajo v Študentskem naselju, še toliko manj smejo to narediti študentje na tem oddelku. Za analizo hrane in tudi za uradno objavo rezultatov je pristojen Zavod za zdravstveno varstvo, zato želimo, da se v tem primeru obrnete na njihov naslov.

Tudi študentje tega oddelka krepko občutimo slabosti prehrane v kuhinji Študentskega naselja, vendar bi analiza hrane verjetno pokazala pozitivne rezultate glede kalorične in biološke vrednosti hrane, pa tudi mikrobiološka analiza bi bila najbrž zadovoljiva, vsaj kar se tiče sanitarnih predpisov. Kar pa se tiče priprave in okusnosti obrokov, pa je treba, žal, potrpati le na dobro srce, predvsem pa okus tistih, ki hrano pripravljajo.

Predsedstvo OO ZSMS ŽTO

TRIBUNA — ŠTUDENSKI LIST
IZDAJA UNIVERZITETNA KONFERENCA, ZVEZE SOCIALISTIČNE
MLADINE SLOVENIJE — LJUBLJANA
UREDNIŠTVO: 61000 LJUBLJANA, TRG OSVOBODITVE 1/II SOBA 86,
TEL: 21—280
URADNE URE VSAK DAN OD 10—12h
TISKA TISKARNA ŠTUDENSKI SERVIS
LETNA NAROČNINA 50,00 DIN; POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI
ROKOPISOV NE VRAČAMO
OPROŠČENI PROMETNEGA DAVKA NA PROMET PO PRISTOJNEM
SKLEPU ŠT.: 421-1/70 OD 22. JANUARJA 1973.

UREDNIŠTVO: ALEŠ ERJAVEČ (kultura), BOJAN PIRIH (odgovorni urednik), JANJA KLASINC (informatika), RISTO PEJOV (tehnični urednik), SREČO KIRN (teorija), SREČO PAPIČ (likovni urednik), SREČO ZAJC (glavni urednik), VESNA BELAK (lektura, korektura)

ZAČASNO VLOGO IZDAJATELJSKEGA SVETA OPRAVLJA PREDSEDSTVO UNIVERZITETNE KONFERENCE ZVEZE SOCIALISTIČNE MLADINE SLOVENIJE — LJUBLJANA

NOVA ŠTEVILKA ČASOPISA ZA KRITIKO ZNANOSTI, DOMIŠLJIJO IN NOVO ANTROPOLOGIJO

Izšla je nova številka Časopisa za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo. Dvojna številka (17—18) vsebuje poleg raznovrstnih sestavkov iz družboslovne metode in zgodovine tudi tri prevode. Ponazoritev bo zadovoljiva, če napišem le naslove prispevkov in njihove avtorje.

Andrej Kirn je prispeval tekst z naslovom *Marxova ideja enotnosti, znanosti kot ene znanosti*, Matjaž Maček pa tekst *Logika funkcionalne pojasnitve. Ralf Dahrendorf in razredni konflikt v „industrijski“ družbi* je naziv teksta Matilde Jogan, Nenadni *Nenadni obrati* pa Franka Adama in Podmenik Darke. Joco Klopčič je naslovil svoj prispevek z naslovom *Politika in politična socializacija - kritika*. Matematični konstrukti v psihologiji in sociologiji je naslov prevedenega teksta Karla Korsch. Temu prevodu pa sledijo izvlečki Bravermanove knjige *Delo in monopolni kapital*, kateremu sledi *Beležka h kritiki Bravermanovega dela in monopolnega kapitala*, kar sta napisala Ranko Bon in Elise Bon — Budin. Darko Štrajn je prispeval *Nekaj aspektov dilem socialdemokratske levice*, Tine Hribar pa je prevedel iz Marxove zapuščine *Rezultate neposrednega produkcijskega procesa* in temu dodal še komentar. Zaključek te številke pa nosi naslov *Poskus analize pogleda na svet v delu Karla Maya* Bojana Pucija.

To številko in prejšnje lahko vsakdo dobi v knjigarnah Mladinske knjige in v Partizanski na voglu Vegove in Trga osvoboditve.

bp

OBVESTILCE

SKRB ZA LASTNO ZDRAVJE 1977

— drugi cikel predavanj iz zdravstvenoprosvetne tematike za študente — nemedicine v šolskem letu 1976/77 spomladanski semester 1977 —

Predavanja so ob sredah ob 19,30 uri v veliki predavalnici Filozofske fakultete, Aškerčeva 12 z naslednjim razporedom:

11. 5. 77: Maks Klanšek, dipl. iur.: RDEČI KRIŽ IN ŽENEVSKE KONVENCIJE
13. 5. 77: prim. dr. Marijan Košiček: EROTIČNI PROBLEMI
petek!
18. 5. 77: prof. dr. Lidija Andolšek-Jeras: NAČRTOVANJE DRUŽINE

Po predavanjih bodo razgovori o obravnavani tematiki ter o drugih zdravstvenih vprašanjih. Zato ne zamudite prilike, da kaj več storite za svoje zdravje!

Ostala predavanja bodo v jeseni, predvidoma ob istih dneh in času ter na istem kraju. Predvidene so še naslednje teme:

4. prof. dr. Lev Milčinski: ZASVOJENOSTI PRI ŠTUDENTIH
5. prof. dr. Janez Fettich: SPOLNE BOLEZNI
6. doc. dr. Barica Marentič-Požarnik: ŠTUDIJ IN ZDRAVJE
7. temo in predavatelja bomo izbrali po željah študentov — poslušalcev, prednost bodo imela vprašanja širšega zdravstvenega in socialnega pomena.

transformacije

JUGOSLOVANSKI ŠTUDENTI ARHITEK-
TURE NOČEMO KLASIČNE IADE!

(Poročilo s posveta študentskih predstavnikov
v Beogradu)

Srečanje po dveh študentov iz Ljubljane, Zagreba, Skopja in več gostiteljev iz Beograda ni bila prvoaprilska šala, čeprav je bilo 1. in 2. aprila. Manjkali so edino kolegi iz Sarajeva.

K takšnemu srečanju nas je vodila želja po povezovanju in predvsem poznavanju šol za arhitekturo v Jugoslaviji. Da pa je to zaprtost le znotraj meja nam kaže npr. to, da ima Beograd organizirano izmenjavo delovnih praks z Moskvo in smo v Ljubljani pri sestavljanju novega učnega programa uporabljali programe tako evropskih kot ameriških šol, kjer imajo naši učitelji individualne stike.

Da bi prešli takšno žalostno stanje, smo si zadali tako kratkoročne kot dolgoročne naloge:

1. izmenjava razstav-prikaza dela od vpisa do diplome. Vsaka šola pripravi svojo predstavitev in z njo gostuje na drugih štirih fakultetah. Na razstavi sodelujejo tudi učitelji in študenti šole razstavljalca (zaradi denarne omejitve verjetno samo po eden). Te predstavitve in vse diskusije okrog njih bodo časovno vezane na maj — mesec mladosti.
2. tematske razstave naj bi izvirale iz teh osnovnih. Čas zanje je študijsko leto 1977/78, na katerega začetku bodo določene teme.
3. organizacija vsejugoslovanskega študentskega natečaja na temo „urbanističnih napak“. Konkretno organizacijo sta prevzela Zagreb in Beograd, ki imata na tem področju že največ narejenega. Ti natečaji naj bi se razpisali na začetku vsakega študijskega leta in končali v maju s strokovnim srečanjem uvrščenih natečajnikov npr. v Kumrovcu.
4. Izmenjava vseh materialov o reformi študija (tako glede učnih programov kot samouprave). Tu bi morala biti velika vloga naše ljubljanske šole, saj smo na osnovi zakona prišli na področju samouprave najdlje (kot primer naj navedem, da druge nimajo tripartitnih svetov, niti formulacije

5. izmenjava fakultetnih glasil s pravico ponatisa. Tu nam je vsem za vzgled Zagreb, ki ima dosti strokovnih člankov in se po tematiki približuje „ab“ ju.
6. organizacija skupnih delovno raziskovalnih akcij, v smislu kot je bilo snemanje na Tolminskem, revitalizacijski načrti Tržiča, Kamnika ... Verjetno smo za letošnje poletje že prepoznali. Za takšno obliko smo se odločili, ker se je za organizacijo klasične delovne brigade zavezal le predstavnik iz Skopja.
7. nekoliko bolj utopična pa je ideja o poletnih šolah, čeprav je nekoč že bila na Ohridu, se sedaj pripravlja jugoslovanski center za zaščito spomenikov v Motovunu in je ljubljanska šola po majskem potresu dobila enega izmed izseljenih objektov v Breginjju, ki ga je jesenski potres porušil.
8. ta program je dosti zahteven, zato si nikakor nočemo naprtiti nekih masovnih športnih manifestacij, za katero tudi ne vemo kako bi jih lahko financirali.

To srečanje je bilo organizirano povsem neformalno, brez protokola in velikih referatov. Beograjčani so nas sprejeli kot prijatelje in mislim, da smo v dveh dneh skupnega življenja to tudi postali. In prepričani smo, da bodo ravno te osebne vezi, ki se bodo z vsako akcijo širilo na več ljudi, osnovna moč našega sodelovanja.

Kot zanimivost pa naj povem, da se študent arhitekture vedno in povsod obnaša kot študent arhitekture. Mi smo si namreč ogledovali neke nove stanovanjske predele Beograda med 1. in 3. uro zjutraj, ker sicer nismo utegnili.

Jana Gojanović
Jožka Hegler

Mladinski učni centri

Ker bruci ne bodo imeli junija in julija posebnih nalog na fakultetah (novemu Zakonu o visokem šolstvu navkljub), se bodo radi udeležili mladinskih učnih centrov. Le tam jih bodo urili v borilnih veščinah sodobnega vojskovanja, s čemer si bodo pridobili osnovna znanja v zatiranju sovražnika, ki utegne kdaj zamračiti naše nebo. Pa ne bo, ker ga bomo izurjeni ujeli v past. Bruci pozor! Leva, desna, leva, desna, desna ...

Občni zbor Študentskega kulturnega centra

V torek 5. aprila je bil v sejni sobi „Kazine“ občni zbor Študentskega kulturnega centra (ŠKUC-a). Zboru je predsedoval Blaž Ogorcev, prva točka dnevnega reda pa je bila potrditev novega statuta. Novi statut je nastal na podlagi novega zakona o društvih. Statut obsega pravno opredelitev društva kot takega, definirane so naloge posameznih sekcij in celotnega društva, pravice in dolžnosti članov, glavna sprememba pa je v sestavi organov društva. Po novem statutu so organi društva: občni zbor, izvršni odbor (prej programski odbor), programski svet, disciplinska komisija in nadzorni odbor. Naloge organov pa so ostale nespremenjene.

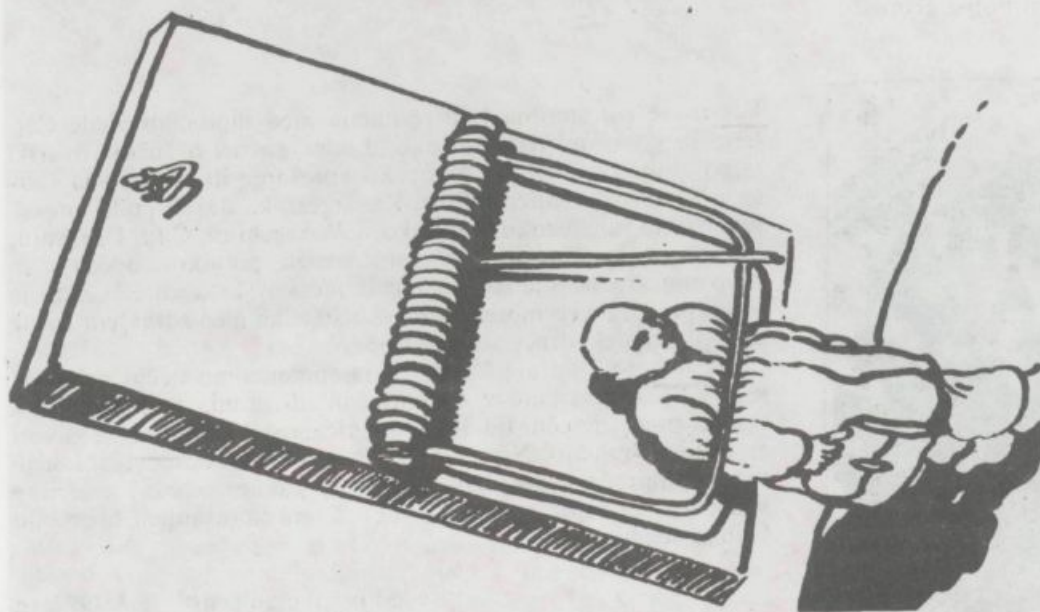
Taja Vidmar-Brejc, predsednica ŠKUC-a, je poročala o preteklem delu društva. Društvo je pripravilo literarne večere in večere poezije v Ljubljani ter gostovanja izven Ljubljane, omogočilo izdajo dveh knjig, na Filozofski fakulteti pa organiziralo štiri predavanja o strukturalizmu. O programu prihodnjega dela bo govora na naslednjem sestanku.

Razveseljivo je, da je društvo naposled dobilo svoje lastne prostore na Starem trgu, ki mu jih je dodelila občinska skupnost Stara Ljubljana. Z dotacijo Študentskega servisa (deset starih milijonov) je omogočena začetna adaptacija prostorov v sodelovanju s študenti, ki so svojo pomoč že obljubili (študentje Likovne akademije in etnologije), sklenjena pa je tudi že pogodba z gradbenim podjetjem Staninvest.

Društvo je izvolilo novega predsednika (Peter Mlakar) in tajnika (Bojan Zorga), ter vodje posameznih sekcij.

Sestanek je bil zaključen z dvema predlogoma Petra Mlakarja in sicer: komisije, pomožni organi izvršnega odbora, morajo biti delovne in naj ne imajo samo vloge arbitra, delo posameznih sekcij pa naj se honorira. Predloge o višini honorarjev za svoje delo bo pripravila vsaka sekcija posebej, skupno pa jih bodo obravnavali na naslednjem sestanku.

Mitrovič Neva

„Kataljani je reči“

obogatili z novimi dognanji in posredoval dalje. Toda komu. Vsem. Z nami so mnogi: delavci, inženirji, vajenci, izumitelji, umetniki, profesorji, gospodinje in pionirji. Vsi smo, ki moramo graditi svet dalje, da se bo vrtelo kolo tako, kot bodo hoteli naši napori in naši cilji. In nič drugače. Tu ni alternative. Je ena sama pot: osvobajanje iz suženjstva odtujenosti v svobodo svobodnega. In to je veliko bogastvo: živeti pri sebi za drugega, živeti v prisotnosti drugega in usklajati želje in potrebe. In to je težka naloga. Pa vendar: 1. maja je treba na Rožnik ali v Kamniško Bistrico ali kam drugam. Ne zaradi govorniških telovadb, temveč zato, ker je nekoč bil 1. maj v Chicagu, zato ker so tudi tam vzniknile ideje, ki jih moramo uresničevati dalje in ohranjati revolucijo v permanenci. Tudi študentje. Zato se moramo med potjo na

Rožnik ustaviti tudi na Večni poti, kjer se je začela naša revolucija. Ne, da bi gledali kako rastejo nove vile, temveč zato, ker moramo tudi našo revolucijo ohranjati v permanenci in to tudi v takšnem času, ko se navidezno zdi, da to ni potrebno. Revolucija pa je vedno politična akcija. Veliko študentov je, ki se politike boje kot meščanskega strašila in se niti ne zavedajo, da je to orožje, ki ga moramo uporabiti za doseg ciljev. Druge poti ni. Mnogi študentje še vedno mislijo, da študirajo „za večji kos kruha“. Toda to je bilo. In tudi „študent naj bo“ je bilo. Takšne stvari spijo v globoki krsti. Ne motimo jih več. Res pa je, da mnogim od nas ni znano za koga znanje in zakaj znanje. Ne za uresničenje lastnih interesov, za potešitev lastnega apetita: za to, da bi živeli pri sebi za drugega. In nič drugega.

ARGENTINSKI RECEPT

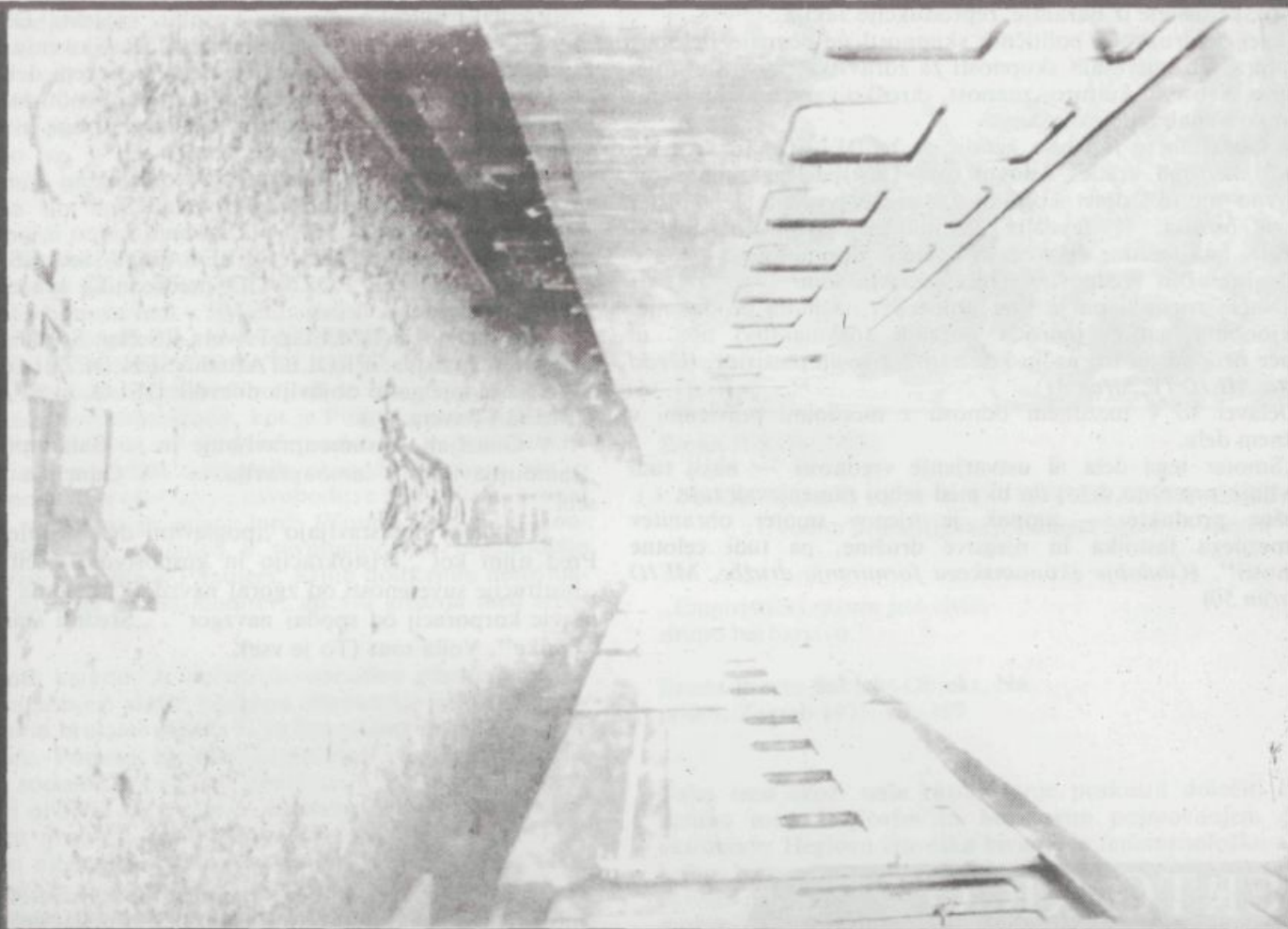
„Inflacija je še, toda manjša, tujih investicij je vedno več in so uspešne (prinašajo dobičke, op. T.G.), teroristična dejavnost upada. Sedaj, ko sem ponovno po treh letih obiskal Argentino, sem jo našel zelo izboljšano.“ To je mnenje Johna Davisa Lodgea, bivšega ambasadorja Združenih držav v Argentini in Spaniji, sedaj svetovalca-eksperta za zunanjo politiko v Washingtonu. V članku, ki ga je objavil Herald Tribune, se ta mračnjaška osebnost navdušuje nad argentinskimi, čilskimi, uragvajskimi in brazilskimi golpističnimi generali. Koljejo „teroriste“, so prijatelji Združenih držav in sovražniki komunizma; kaj še več zahtevati od njih? Lodge jezen postavlja to vprašanje, ker ne more prenašati moralnih zadržkov. „Vse to besedičenje o človeških pravicah odvzema pogum našim prijateljem in pomaga našim sovražnikom,“ trdi naš junak. Po njegovem mnenju bi morale Združene države misliti bolj z geopolitiko kot z evangelijem.

Vse to se zdi sterilna konfrontacija med diplomati glede Carterjevih govorov, toda ni tako. Lodge govori o Južni Ameriki samo zato, da bi načel evropsko vprašanje in ne napada Carterja, temveč dvojico Nixon-Kissinger, ki naj bi bila preveč odgovorna za „mehko“ politiko. „V Argentini, Čilu, Urugvaju, Paragvaju in Braziliji pa smo izbrali politiko soočenja in zaupanja vredne sile so premagale moskovske agente.“ Zato je torej, po njegoveemmenju, tako očitazlika med zdravjem Južne Amerike in dekadenco stare Evrope.

„Čas je torej“, pravi Lodge, „da spremenimo način dela. Bil sem v Spaniji in nato v Argentini in zdi se mi, da bi se morali Španci precej naučiti od Južnoameričanov.“ Podobno se govori za Italijo, Francijo, Nizozemsko, Belgijo in Skandinavijo. Lodge torej priporoča argentinski recept. S kakimi odmevi ameriške vlade in računajoč na katere sile? S tem vprašanjem bi se bilo vredno več ukvarjati.

prevod iz „il manifesto“ (8.4.1977) tg

SVETI GUNCELJČANI

Delovanje in uresničevanje delegatskega sistema v SR Sloveniji je naziv raziskovalne naloge, s katero so se podali študentje na anketiranje v krajevne skupnosti. Ob anketiranju pa so mnogi razmišljali tudi tako, kot je napisano spodaj — in ne brez vzrokov!

ur

KS Guncelje, občina Šiška.

Sestavljena je predvsem iz malomeščanskih, uradniških plasti, visoke administracije, na splošno iz srednjega razreda. Administrativno-buržoazni sloj nastopa v KS Guncelje — Male Vižmarje — kot zastopnik svojih lastnih interesov in zahtev. Pri čemer v celoti velja:

„Predpostavka birokracije je najprej „samoupravljanje“ občanske družbe v „korporacijah“. Edina nadaljna opredelitev je, da je izbira upravljalcev, njihovih oblastnikov itn. mešana, da izhaja od državljanov, da jo potrjuje prav vladna oblast; višja potrditev, kot pravi Hegel.“ (K. Marx, *Kritika Heglovega državnega prava*; MEID I. stran 79)

Administrativno-buržoazno (obrtiški sloj) samoupravljanje v bazi KS (krajevne skupnosti) uporabljajo kot manipulacijo, da zavaruje dosednji visok položaj. Samoupravljanje je v Krajevni skupnosti resnično samoupravljanje, v kolikor je potrebno samoupravno varovati integriteto Guncelj. Družbeni odnosi kažejo, da se krajevni velemožje javno odločajo za samoupravljanje, za razdelitev po delu, za odstranitev in reševanje protislovij in nerazumevanj; v bistvu storijo vse, da odločajo mimo ostalih organov (samostojno odločajo in razpolagajo s presežnim delom in upravljajo s proizvodnjo).

V Gunceljah so vsi delovni ljudje, kakor tudi barakarji v Zeleni jami. Če so že barake v februarju '77 pogorele, so pa ograje iz dvometrskih betonskih cevi, s psi, ki varujejo lastnika, pred nezaželenimi obiskovalci (anketarji), ostale. Lastnik dvometrskе ograje, psa in palače sploh nima zvonca; če ga hoče „kdo“ poklicati, mora to opraviti po telefonu v bližnjem bifeju AM — AM. Žične, betonske in druge ograje so pojem svobode, ki zajamčijo lastniku, da kraljuje na svojem fevdicu. Največji problem Guncelj, izmed ostalih, je finančni problem. Primankuje jim materialnih sredstev, da bi lahko izboljšali svoj družbeni standard. Neposrednih (industrijskih) proizvajalcev v svetu KS Guncelje ni, čeprav sta tu dve podjetji: Metalka in Slovenija les. Gunceljčani gledajo na omenjeni podjetji „nedorečeno“, motita (delavci motijo) njihovo „spokojnost“. Tudi samoprispevki motijo „materialni in duhovni mir“ Gunceljčanov, jih je preveč, vendar so zato, da bi se KS finančno okrepila.

Gunceljčan ne pozna Gunceljčana, če se že srečata, se v troli ali na zboru volilcev.

V Gunceljah so „palače za delovne ljudi“, KS Guncelje nima cerkve; čeravno je „religija materializma“ postavljena skoraj v vsako hišo; namesto križa v kotu, so na stenah tapete iz Fran-

cije, lovske trofeje iz Baranije, reprodukcije Jakija.

Delegati družbeno političnih skupnosti ne poznajo delegate samoupravnih interesnih skupnosti za zdravstvo, izobraževanje, socialno skrbstvo, kulturo, znanost, otroško varstvo, stanovanjsko in komunalno dejavnost.

V Guncljah se ti lahko zgodi, da te DELEGAT sveta KS napodi, ker mu kradeš delovni čas. Taisti delegat ima svoje „delovno mesto“ deset korakov od svoje postelje, je mojster svojega biznisa, je fevdalni kapitalist v svoji GRAŠČINI Kapitala; ima mezdne delavce, ki kopičijo in oplojujejo njegovo blago v presežno vrednost. Če rečemo z Marxom:

„Način ropanja pa je spet določen z načinom produkcije. Stockjoobing nation (naroda borznih špekulantov) npr. ni mogoče oropati na isti način kot narod kravjih pastirjev. (Uvod v očrte, MEID IV, stran 31)

Delavci so v meznem odnosu z meznimi pravicami v meznem delu.

„Smoter tega dela ni ustvarjenje vrednosti — najsi tudi opravljajo presežno delo, da bi med seboj zamenjevali tuje, t.j. presežne produkte — ampak je njegov smoter ohranitev posameznega lastnika in njegove družine, pa tudi celotne skupnosti“. (Obdobje ekonomskega formiranja družbe, MEID IV, stran 50)

Za DELEGATA je raziskovalni projekt: Delovanje in uresničevanje delegatskega sistema v SR Sloveniji nekoristno zapravljanje časa in denarja. Za njega je anketa delo, ki se naj obravnava na sestankih sveta družbeno političnih skupnosti, za dajanje odgovorov na anketna vprašanja so drugi, ki več vedo tj. v svetu KS.

Delegati zaupajo DELEGATU sveta KS,
Krajani zaupajo DELEGATU sveta KS,
Občani zaupajo DELEGATU sveta KS,
MLADINA NE POZNA DELEGATOV sveta KS,
DELEGATI NE POZNAJO predsednika krajevne organizacije SZDL.

V Guncljah je DELEGAT sveta KS član Socialistične zveze delovnega ljudstva. PROLETARCI VSEH DEŽEL ZDRUŽITE SE! (Naslednje geslo objavlja dnevnik DELO, ki ga „bere“ tudi DELEGAT sveta ks.)

V Guncljah je samoupravljanje in so Samoupravljalci, ki „samoupravljajo o samoupravljanju“. V Guncljah je sloj „po sebi“.

„Uradniki predstavljajo „poglavitni del srednjega stanu“. Pred njim kot „aristokracijo in gospostvom“ ščitijo deloma „institucije suverenosti od zgoraj navzdol“, deloma „institucije pravic korporacij od spodaj navzgor“. „Srednji stan“ je strah „omike“. Voilà tout (To je vse).

Borut Hlupič

PUERTO RICO ETNOCID NAD LJUDSTVOM PUERTO RICA

Petnajst dni pred svojim odhodom je (sedaj že bivši) predsednik ZDA Ford, 5. januarja presenetil z izjavo, da naj bi Portoriko (Puerto Rico) postal 51. zvezna država ZDA.

Ta izjava je bila v karibskem območju, kjer vedno čutijo težki škorenj svoje velike severne sosedice, sprejeta s presenečenjem in protestom. Večina se jih namreč zavzema za popolno neodvisnost oziroma za možnost dekolonizacije ter samodoločbe ljudstva Puerto Rica.

Puerto Rico je najbolj vzhoden otok v otočju Velikih Antilov, ima nekaj manj kot 9000 km² in nekaj več kot 3 milijone prebivalcev. Kljub svoji oddaljenosti od severnoameriškega kontinenta je uradno del ZDA. Prebivalstvo govori večinoma špansko in je katoliško. Od Kolumbovega odkritja do /áíá je bil otok španski. V špansko ameriški vojni je bil okupiran in status okupirane dežele ima pravzaprav še danes.

Kakšen je položaj na otoku danes? Ta izredno prenaseljeni otok trpi. Tujci — Američani in nekaj domačih kapitalistov je pobralo vso obdelovalno zemljo in na njej stojijo njihove plantaže. Ravno tako so se polastili tudi vseh rudnih bogastev dežele. Istočasno zahteve, ki jih postavlja tehnologija in planiranje vse bolj povečujejo potrebe industrijskih podjetij po specializirani delovni sili in potrebe, da se delovne sile organizira tako, kot jim ustreza. Da bi prišel do te ustrezne delovne sile, se mora industrijski sistem v glavnem naslanjati na zunanje vire, to je seveda na državo. državno oblast in vse druge instrumente, s katerimi le-ta razpolaga. Ponudba delovne sile je nekaj, kar sama industrijska podjetja ne morejo ustvarjati. Sicer pa zato plačujejo državne oblasti. Severno-ameriški kolonizatorji so tako začeli s uspešnim pretvarjanjem Puerto Rica v „otok zabave“ za petične bogataše, proizvajalca poceni surovin in tržišča dražjih finalnih izdelkov in Puertoričanov v poceni delovno silo, ki ali živi ob minimalnih mezdah na otoku ali pa tvori velik del slumov velikih industrijskih mest ZDA. Ljudstvo se je prisilno sproletariziralo, toda na otoku je zelo malo industrije in delovnih mest, pa še ta so slabo plačana. Ta proces je prinesel tudi spremljevalce revščine, kriminal, prostitucijo, alkoholizem in mamila. Da je delavec v Puerto Ricu dejansko eksploatiran veliko več kot tisti na kontinentu, nam pove podatek, da je njegova plača 1 tretjina tiste na kontinentu in da so življenjski stroški tu vsaj za 25% večji. Poleg tega je tudi odstotek nezaposlenih neprimerno večji, številke govorijo o 30 %. Polovico puertoričanov ne konča šole. Šola je seveda ameriška in zanika kakršnokoli zgodovinsko in kulturno tradicijo otoka ter španski jezik, v katerem govorijo prebivalci. To je tudi najboljši način izpeljave etnocida, uničevanje naroda z uničevanjem njegovih kulturnih vrednot.

Zaradi teh težkih pogojev življenja se je veliko število Puertoričanov moralo izseliti na kontinent, kjer jih je že okoli milijon. Tako so se tu pridružili drugim severno ameriškim

rasnim manjšinam (črncem, Indijancem in Meksikancem). Množično izseljevanje je puertorikanski problem razširilo. Njihov boj proti kapitalističnem in kolonialnem izkoriščanju se vrši danes na dveh področjih. Prvo je doma na otoku in drugo je v slumih velikih mest v ZDA. Puertorikanska gibanja imajo osnovo v teh političnih, ekonomskih in socialnih realnostih dežele. Tako se je politično gibanje nujno preobrazilo v revolucionarno gibanje. To pomeni, da se puertorikanci zavedajo, da bo boj proti severno ameriški imperialistični dominaciji moral nujno iti skozi vrsto konfrontacij, ne nazadnje oboroženih, s temi silami in s celotno represivno kolonialno strukturo, ki so jo ZDA ustvarile v več kot 70-tni dominaciji.

Boj za neodvisnost ima v življenju dežele, globoko in stoletno tradicijo. To ni gibanje, ki je nastalo šele v nekaj zadnjih letih. To tudi ni enotno gibanje, le cilj je enoten, svobodni Puerto Rico. Diapazon osvobodilnih sil je zelo širok. Od čisto političnih množičnih organizacij, kot je Puerto ricansko gibanje za osvoboditev (Movement pro-independence) in socialistične stranke (Socialist party) do radikalnih, oboroženih gibanj, kot so na primer Komandosi oborožene osvoboditve (Liberation Armed Domandos) na otoku in mladi lordi (Young Lords) na kontinentu. Posebno je zanimiva v revolucionarno organizacijo deloma po vzoru na Black Panthers. Kljub določenim nestrinjanjem o načinu boja za osvoboditev, ap vsa gibanja med seboj sodelujejo.

Problem, s katerim se srečuje osvobodilno gibanje je anarhizem v današnjem svetu: problem eliminacije kolonializma v svoji klasični in brutalni obliki, ki jo kolonialna ima dominacija v Puerto Ricu. Pomeni, da tukaj ni problem v različnih oblikah ekonomske, socialne in politične dominacije, ki jih imperializem izvaja, da bi obdržal svoj vpliv v formalno neodvisnih deželah. Tukaj gre za problem nacionalnega obstanka, ker je kolonializem krut in njegov glavni namen je etnocid, popolno izginotje puertorikanskega ljudstva. Zato tudi ne more čakati, da se bo njegov problem rešil enkrat v bodočnosti. Mora rešiti svoje nacionalne interese sedaj, ko je še nekaj poti za rešitev dežele, za njeno neodvisnost. Dan ko bo Puerto Rico izginil kot dežela in narod, ni daleč, če se ta proces ne zavre z revolucionarnim odporom. To je lahko le vprašanje desetletij ob takem terorju in represiji kot danes vlada na otoku in huje nad tistimi, ki so se morali izseliti. Puertorikanci bodo postali nomadsko ljudstvo, poceni delovna sila, ki bo živelo brez upanja v getih velikih severno ameriških mest. Tujci bodo prevzeli zemljo, plantaže in druga bogastva otoka. Zato pravijo puertorikanski patrioti: „naša naloga, naš izziv, naša funkcija je popeljati puertoricansko ljudstvo v boj za dokončno osvoboditev otoka“.

Kolonialna dominacija je tudi na zunaj najbolj vidna v veliki koncentraciji vojaških sil ZDA. Puerto Rico je vojaško — strateško pomemben za nadzor nad Latinsko Ameriko in nenazadnje za možnost vojaške intervencije v teh deželah (spomnimo se samo na intervencijo v sosednjo Dominikansko Republiko). To še posebno otežuje položaj osvobodilnih sil. O boju ljudstva Puerto Rica so slišali tudi v odboru OZN za dekolonizacijo, kjer so 1972 sprejeli resolucijo o otoku o kolonialnem ozemlju, ljudstvo pa naj samo odloči o svoji usodi. To in pa stališče konference v Clombu, da naj neuvrščeni vsestransko podpro prizadevanje puertoriškega ljudstva za dekolonizacijo, samoodločbo in neodvisnost, sta že pomembni nednarodni priznanji.

Na koncu je potrebno poudariti tole stvar. Boj Puerto Rica je le del boja Latinske Amerike, ki ima dovolj vitalnosti in revolucionarne zavesti, da se postavijo v bran proti dolgoletnemu sovražniku, ki ga morajo poraziti, severnoameriškemu kapitalizmu. ZDA skušajo to zanikati, izolirati Puerto Rico od celote, ki ji pripada in pri tem ne izbirajo sredstva. Toda njihov boj je del svetovnega osvobodilnega boja, ki se bo brez dvoma končal z njegovo zmago in porazom imperializma.

PRIMOŽ JUŽNIČ

Zoran PISTOTNIK:

FILOZOFIJA O S V T U IN FILOZOFIJA SVETA V.
/Uvodno premišljevanje odnosa Marx — Hegel/

„Empiristički razum jest civili
zirano barbarstvo.“

Ernest Bloch: Subjekt-Objekt, Na
prijed, Zagreb 1975, str. 107

Tako smo skozi naše razmišljanje poskusili določiti bistveno razliko med Heglovim in Marxovim pojmovanjem *človeške* eksistence; Heglovo človeško bivanje je fenomenološko-antropološko razumljena dejavnost, Marxova eksistenca, vredna človeka, pa je določena ontološko-antropološko v produkciji kot možnosti, potencialnosti. Pojem produkcije in celotna Marxova misel, katere temeljna predpostavka ta pojem je, dobi s tem svojo utemeljenost bistveno v prihodnosti; produkcija je produkcija (za) pri-hodnost(i).

05

Ugotovili smo: politična ekonomija jemlje delo kot dognano dejstvo in ga kot takšnega jemlje za eno od svojih temeljnih predpostavk. V zvezi z delom *ne govori* o nobenem aspektu *odtujitve*, ker, če bi to počela, ne bi bila več politična ekonomija, temveč ravno *kritika* politične ekonomije /1/. S stališča politične ekonomije in eokler ostanemo v mejah politične ekonomije kot znanosti — odtujitve ni. Delo in privatna lastnina, renta, konkurenca itd. so le postavljeni in zagledani izven človeka kot gibanje stvari. Gibanje zunanjih stvari samih po sebi seveda ne more biti odtujeno. Zato so, kakršne so, gibljejo se, kakor se pač gibljejo, to je enostavno tako, kot je. Marxova kritika pa se začneja ravno tam, kjer politična ekonomija končuje; tako njegova kritika kot takšna nujno začneja s pojmom odtujitve /2/.

S tem, da postavi politično-ekonomski pojem dela v odnos do filozofske bistvene določitve človeka/3/, lahko postavi pojem *odtujenega dela* kot tisti medij, v katerem se dogaja samoodtujenje človeka, odtujitev človeka od svoje dejavne biti kot proizvajanja. Odtujeno delo je sredstvo za ohranjanje gole fizične eksistence. V njem posameznikovo čutno-predmetno potrjevanje postaja/postane izgubljanje samega sebe, onečlovečevanje. Tako se z odtujenim delom in skozi odtujeno delo postavi celoten kompleks problema odtujitve, ki jo obravnava Hegel in Marx (pa tudi Feuerbach), vsak pa jo po svoje pojmuje.

Za Hegla je (odtujeno) delo edina oblika človekovega povnanjenja/opredmetenja, kar je zanj potem nujno človekova (t.j. duha ali samozavedanja) odtujitev v stvari. Predmet dela je zanj le predmet zavesti. Samozavedanje šele nastaja s pomočjo tega predmeta dela (-predmeta zavesti), saj je zavest tu povnanjena (-

odtujen) v stvari in se mora kot taka vrniti k sebi sami iz tega predmetno-stvarnega povnanjenja (-odtujitve) v višjo obliko zavesti. Za Hegla je logika kot način gibanja duha bistvo človeka in narave. To bistvo je do stvarnosti, ki ga določa, povsem indiferentno, zato je nedejansko, od narave in dejanskega človeka abstrahirajoče mišljenje ali abstraktno mišljenje. Narava je postavljena nasproti duha kot vnanjost, povnanjenje duha; narava je za mišljenje izguba sebe, mišljenje (-duh, zavest) je v naravi odtujeno samemu sebi. Vse kar se v obstoječem, postvarjenem svetu pojavlja, je zanj človeku odtujena bitnost (kar je popolnoma pravilno). Vendar to človeku odtujeno vse razume kot tako le v njegovi miselni obliki; o njem le razmišlja. Rezultat tega je, da je to zanj le odtujitev čistega (-abstraktnega, filozofskega) mišljenja. Odtujitev, ki je le mišljena, je torej nujno odpraviti miselno. V mislih jo ukine tako, da se to odtujeno vse vrne iz realnega sveta (nazaj) v sebe, t.k. v mišljenje, v (samo)zavedanje, v duh. Tako je nujno, da se celotno gibanje, ves dialektični proces konča z absolutnim védenjem, ki je brez stika z zunanjim svetom (kot tako je absolutno odtujeno). Rezultat je dialektika čiste misli. Absolutno védenje se giblje še samo samo v sebi.

Odnos posameznika do predmetnosti kot take, do narave, objekta, je človeka nevreden, človeku odtujen, človekovemu bistvu neustrezen odnos. Zato je pri Heglu ponovno prisvajanje predmetnega bistva človeka, ki je ustvarjeno kot tuje, popolnoma dosledno logično: ukinitve (te) odtujitve (predmetnosti, objekta); a za Hegla pomeni to v resnici ukinitve (vsake) predmetnosti (-objekta)/4/. Kajti, človek (mu) velja za nepredmetno, spiritualno bitje. (Vsako) odtujevanje človekovega bistva je le odtujevanje (samo)zavedanja; le-to pa ne velja za izraz dejanskega odtujevanja človekovega bistva. To dejansko odtujevanje, ki se dogaja v konkretnem, materialnem svetu, je le *pojavnost* odtujevanja dejanskega človeškega bistva (-samozaavedanja). Ta pojav je po svojem najbolj notranjem skritem bistvu, ki ga razkrije šele filozofija. Znanost, ki se ukvarja z dejansko odtujitvijo, ki je za Hegla le *pojavnost povnanjanja (-odtujitve)* človekovega bistva, se tako opravičeno imenuje — *fenomenologija*. Odpravljanje odtujitve ima za Hegla pomen *ukinitve predmetnosti*. Za (samo)zavedanje namreč ni ovira *določen značaj* predmeta (t.j. njegov odtujeni karakter), temveč njegov *predmetni značaj*; to, da je predmet pred-met/5/. Tako je zanj predmet ničnost, nekaj negativnega. Proces odpravljanja odtujitve se izkaže zato kot protislovje in v takem so (t.j. v odnosu védenja in predmeta), kot pravi Marx, skrite vse iluzije spekulacije /6/. Védenje je namreč edino predmetno zadržanje zavesti; hkrati pa edini akt zavesti — zavest le vé. Zavest vé za ničnost predmeta, kar pomeni, da vé, da se predmet ne razlikuje od nje, saj ga ona postavlja kot lasten moment, moment (le sebi) lastnega gibanja. Vé, da je *predmet njeno samopovnanjevanje*, t.j. da *za sebe vé* po tem, da je predmet samo *videž* nekega predmeta, privid; po svojem bistvu pa je predmet védenja samo, ki je sebi samemu nasproti postavilo sebe. Tako si je védenje postavilo nasproti sebi (-kot védenju) neko *ničnost*; to je, nekaj kar zunaj védenja nima nobene predmetnosti. V tem, ko je védenje v odnosu do nekega predmeta, je torej samo-izven sebe. Ono se samemu sebi pojavi kot predmet, t.j. to, kar se pojavi védenju kot predmet, je ono (-védenje) samo.

Zavest samozavedanja — kar je, abstrahirano od Heglove abstrakcije, samega sebe se zavedajoči človek — trdi, da je ona sama neposredno nekaj drugega, da je v svoji drugobiti (-predmetu) kot taki pri sebi; t.j. trdi, da je neposredno čutno, dejansko. Spoznala je duhovni svet in ga odpravila v samopovnanjevanju; obrnila se je torej ven iz duhovnega sveta in je sebe samo postavila v ta vnanji, zunaj duhovnega sveta obstoječi svet. Toda ta zunanji svet ne sprejme kot tak, ampak ga vidi le kot moment same sebe, kot svoj predmet. Tako ji ostaja zunanji svet le duhovni svet v povnanjenju, odtujeni ji podobi in ga kot takšnega potrjuje; postavlja ga in potrjuje kot svoje resnično bivanje. Kljub temu, da se je (duhovni) človek postavil v zunanji (-materialni) svet, še vedno trdi, da resnično biva le, če biva v duhovnem svetu; ta (zadnji) svet je treba *ponovno* vzpostaviti. Tako pravi Marx, da je v tem postavljanju, ukinjanju in ponovnem postavljanju (v bistvu) istega, tj. človeku odtujenega, korenina „Heglovega lažnega pozitivizma“.

Za Hegla je tako resnično védenje in življenje samopotrjevanje v protislovju s samim seboj/7/.

V Heglovi kategoriji ukinjanja (-negacije negacije) je tako združeno hkrati zanikovanje in zatrjevanje, ki se izkaže kot zanikovanje in ponovno vzpostavljanje istega, bistveno (-kvalitativno) nespremenjenega, le da se duh (-zavest) kaže po tem procesu kot duh (-zavest) na višji (razvojni) stopnji. Kljub ukinjanju in mimo njega dejanski pojavi še vedno bivajo naprej nespremenjeni, saj se celoten dialektični proces, celotne kritika obstoječega, izvrši le v mislih, Edina sprememba v zvezi z dejanskimi pojavi je ta, da jih je zavest skozi ta proces vključila v svoje gibanje in so tako postali momenti (-eksistence, načini) bivanja človeka. Ta njihova narava kot momentov gibanja je spoznana šele v filozofiji; v materialnem svetu je skrita. Zato je vsako moje *resnično* bivanje šele v filozofiji; t.j. moje resnično bivanje je filozofsko bivanje, sem filozofsko bitje. Prav isto se zgodi z vsemi (ostalimi) pojavi realnega sveta.

(se nadaljuje in konča prihodnjič)

O P O M B E :

- 1 — Marx pravi v Filozofsko-ekonomskih rokopisih nekako tako, da nacionalna ekonomija skriva odtujitev v biti dela na ta način, da ne proučuje neposrednega odnosa med delavcem (delom) in proizvodnjo.
- 2 — Kar je lepo razvidno iz večine Marxovih zgodnjih del. (Glej vsaj MEID I.)
- 3 — kot samoproizvodnja, kot rezultat svoje lastne proizvodnje, potrjevanje samega sebe kot resnično generičnega predmetnega bitja, kot rezultat zanje lastne dejavne zgodovine.
- 4 — Tudi v sodobnem svetu, svetu današnjega časa lahko identificiramo miselnost, ki se niti od daleč ne more po svoji filozofski osmišljenosti primerjati s Heglovo, a ki prav tako trdi, da je edina dobra narava mrtva narava. Gre za miselnost, ki ji je narava objekt v najbolj surovem pomenu besede, objekt izkoriščanja, eksploatacije. Da bi bil res moderen mož ali žena, da bi bil v skladu s potrebami časa in proizvodnje, moram biti hraber in zvit, biti moram sposoben krotiti celotno naravo, moram biti njen zmagovalček. Šele, ko jo v celoti imam in jo lahko neomejeno (v omejeni naravi, če izvedemo kapitalsko misel dosledno !!) uživam (-žrem, požiram, izničujem), sem tak in sem Človek (-superman). Tudi tu, v tej miselni shemi, bom „resnično“ pri sebi tisti trenutek, ko narave, predmetnosti več ne bo, kar je enako tistemu trenutku, ko bom naravo/predmetnost *do konca* obvladal. Seveda pa tej „življenjski modrosti“ manjka zavest o tem, kaj bo od tam dalje z njenimi producenti.
- 5 — „Uzalud: razpredmečeno jedinstvo samosvjesti i predmeta ovdje je naprosto apsolutno znanje i ništa drugo. Ono (jedinstvo) nije sadržaj tog apsolutnog pojma, nego u potpunosti on sam, kao to ulaženje u sebe prema cogito ergo cogito: „U znanju je dakle duh zaključio kretanje svog oblikovanja ... stekao je čisti element svog opstanka, pojam“ (Hegel: Werke II, str. 609). A to je bio taj netvarni završetak Fenomenologije, koji je riješio temu njenog subjekt-objekt odnosa ... Ukidanje odtudjenja — tog prafenomena kapitalističkog društva, što ga je Hegel tako točno ocrtao — ukidanje tog stanja u kojem čovjek postaje roba, ukidanje rada, objekata, zbija se kod Hegela na toj točki, dakle, čisto u filozofijskom znanju, u njegovu najvišem eteru, a ne u praksi. A ukidanje se ne ograničava na oblike predmetnosti kapitalističkog društva, koji su ljudima naročito otudjeni, nego ide na objekt uopće. Tako, kao da su ospoljenje i objektivnost, otudjenje i objekt naprosto sinonimi, a svaki svijet naprosto otudjenje. Kao da je samo subjekt moguće mjesto zasebitka, a ne subjekt zajedno s pravim objektom, tj. u svijetu, koji homogeno postaje s čovjekom, koji je došao k sebi. Umjesto toga, zahtijeva bezobjektni zasebitak još potpuno iščezavanje prirodne sfere u Hegelovim zaključcima uopće (E. Bloch: Subjekt-Objekt, Naprijed, Zagreb 1975, str. 92).
- 6 — Kako je s spekulacijom pri Heglu in še kje, glej instruktivno poglavje „Skrivnost spekulativne konstrukcije“ v spisu Sveta družina, MEID I, str. 497—501.
- 7 — „... da torej po ukinitvi npr. religije, potem ko spozna, da je religija produkt samopovnanjevanja, vendarle najde svojo potrditev v religiji kot religiji. Tu je korenina Heglovega lažnega pozitivizma ali njegovega samo navideznega kritizma; kar imenuje Feuerbach postavljane, negiranje in ponovno vzpostavljanje religije, kar pa je treba pomeniti splošneje. Torej um je pri sebi v neumu kot neumu. Človek, ki je spoznal, da živi v pravu, politiki itn. povnanjeno življenje, v tem povnanjenem življenju kot takim živi svoje resnično človeško življenje. Samozatrjevanje, samopotrjevanje v protislovju s samim seboj, tako z védenjem kot z bistvom predmeta, je torej resnično védenje in življenje“ (MEID I, str. 387/88).

RAZMERJE MED EROTIČNIM IN ESTETSKIM

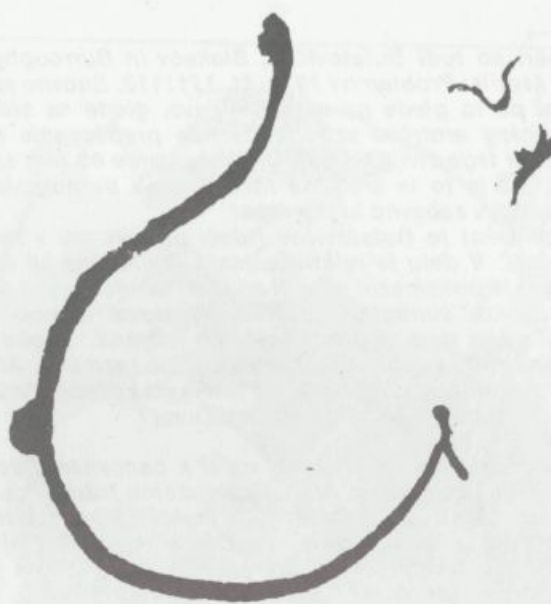
Zanima me vprašanje, ali je naše branje erotičnih tekstov ustrezno, če nanje reagiramo, kot nas sami napeljujejo — z vzburljenjem. Klasična estetika je še danes strogo proti takemu sprejemanju literature. Trdi, da potem literaturo degradiramo na raven pornografije. Vsa „kočljiva“ mesta, da moramo doživeti z nepristnim erotičnim čustvom, ki je le sopodlaga za estetsko čustvovanje. Za podobno vzdržnost pa moča biti človek ali zelo star, ali nerazpoložen, ali bolan, ali pa ima pravi pravcati akademski estetski čut. Zatajevanje zdrave reakcije na erotične pasuse v literaturi lahko vzbudi le negativna estetska čustva.

1. Kaj naj razumemo pod estetskim? V ožjem smislu je estetsko lepo. V praksi se iskanje lepega v delu omeji na ugotavljanje lepih snovi, torej so najbolj estetska tista dela, ki imajo estetsko snov (zahteva normativnih poetik) = ki govore o umetnosti, o lepih predmetih, ki se navdušujejo nad sončnim zahodom in panoramo, ki cvetličijo. Če pa smo bolj abstraktni, nas ta pomen privede do ugotavljanja skladnosti oz. neskladnosti med posameznimi plastmi literarnega dela. V težavah smo, ko je treba s tem pojmom estetskega opredeliti kič in ga ločiti od druge literature, ker ga določuje ravno velika količina metaforike, po doživljajski plati pa je težko povedati, kakšno je v tem smislu estetsko čustvo, kdaj se začne in kdaj preneha.

V širšem pomenu spada pod estetsko ne samo snov in stil, ampak tudi zgradba, motivacija, liki, pripovedovalec ipd., na doživljajski ravni pa skoraj vsi čutno-čustveni odzivi na določen tekst, ki jih upoštevava izvorni pomen aisthesis (občutek, čutno zaznaven). To so fiziološke reakcije: bruhanje (Flaubert ob prizorih iz svojih del) kot izraz gnusa nad kakšno stvarjo, točenje solz kot izraz sočutja, drgetanje kot izraz napetosti — kaj bo pa zdaj?, smeh ob komičnih prizorih, seksualno vzburljenje ob „opolzkih“ scenah. Poleg teh močnejših odzivov gredo sem še zgolj čustvene reakcije — občutje žalostnosti, veselja, ljubezensko občutje (normativni esteti so imeli za estetsko ustrezno najbrž le to milejšjo obliko, ne pa prepovedane seksualne e-re(ak)cije) itd. To je cela vrsta „tihih veselj“, ugodij ali neugodij.

Za elitne glave je vsaka fiziološka reakcija neustrezna, nekontemplativna, pomeni, da nismo več v svetu literature, umetnosti, ampak da tekst sami živimo, ga jemljemo zares. Vrsta literature, ki je povzročala intenzivne reakcije, tj. sentimentalna, komična, pustolovska, pornografska idr. literatura, je bila od elite vedno teoretsko zanemarjena in zapostavljena. Še danes je slišati, da je prava umetnost lahko le žalostna, tragična. Vsako branje, ki mu ni namen neko vzvišeno, nejasno estetsko čustvo v ožjem pomenu besede, pripíšejo nižji gladini. Ljudje, ki ob tekstu niso sposobni doživeti mističnosti, skrivnostnosti Lepote, pač ne morejo biti elita. Za Vebra (Estetika, Ljubljana 1925, str. 186, 187) mora biti človek estetično izobražen, če hoče erotične snovi estetsko sprejemati, kar je težko zaradi silnosti erotičnega čustva ali ko ima bralec posebne erotične dispozicije. Pri psevdoestetskem razmerju do teksta je pozornost usmerjena na to, kako bi tudi sam dosegel užitke, ki jih ima junak, gre mu za lastna hedonska čustva. Spolno vzburljen človek teksta torej ne more estetsko sprejeti, saj sta erotično in estetsko čustvo nekaj povsem drugega, pravo branje pa je le estetsko.

2. Razčistiti je treba pojem erotičnega. Erotično je to, kar se tiče ljubezni in spolnosti (Verbinc) ali nekoliko ožje — erotika je razmerje, ki izvira iz razlike med dvema spoloma (SSKJ). Tu je še izraz seksualen, ki naj bo sinonimen čutni plati erotičnega, saj je ime seksualna literatura pomensko nesamostojen in neuporabljaj konstrukt. Termin je le erotična literatura, označuje pa snov in posebno čutno-čustveno reakcijo. Ni priporočljivo enačenje termina z ljubezensko literaturo, ker gre za dve različni stvari. Ljubezenski roman ni nujno erotičen, v njem celo praviloma ne gre za čutno stran ljubezni, ki je nujna komponenta erotičnega. Nemška leksikonska definicija omenja,

da je bila erotična literatura večinoma enačena z obsceno literaturo. Kriteriji vrednosti so se sicer spreminjali, vendar so jo v glavnem šteli za umetniško vredno, če je bila njena groba snov povzdignjena skozi estetsko zadovoljujočo formo. Za ilustracijo naj navedem nekaj tovrstnih del: Miletske zgodbe (Milesiaka), katerih sta se kot snovnega vira poslužila Petronius in Apuleius, dela Longosa, A. Diogenesa, A. Tatiosa (gre za ljubezensko-pustolovski roman, imenovan Xogos erotikos ali erotikon), nekatera dela Lukiana, Katula, Ovida, indijska Kamasutra, kitajski romani srednjega veka, arabska Tisoč in ena noč, nekatere novele Boccacciovega Decameronu, baročni galantni roman, Casanovovi Spomini, nekatera Schillerjeva in Goethejeva dela, Balzacove Okrogle zgodbe idr. Osnovna oblika je roman.

Erotična vzburljenost ni končni namen, ampak je samo eden izmed namenov te literature, so pa z erotiko prežeti, ker bi drugače šlo samo za erotične pasuse (ti so bili posebno v starejši slovenski literaturi metaforično prikriti, stilizirani). Estetika ob tej literaturi predvideva najbrž samo ugotovitev erotičnosti in spoznavno, moralno ali drugačno uživanje ob njej, ne pa erotične vzburljenosti, ki je prihranjena za „literarno nevedno“ pornografijo.

Kakšna je razlika med erotično literaturo in pornografijo? Pri poslednji gre po naši slovarski oznaki za obscenost, pohujšljivost, opolzkost, umazanost v snovi in v stilu, ki je „detajlističen in naturalističen“. Ukvarja se samo s spolnostjo, fizičnimi podrobnostmi koitusa, ljubezenskih iger in perverzij. Namen tovrstnih tekstov je zaslužek (V. Kavčič, Slabega okusa ni mogoče prepovedati, Pič 1972, str. 333). Izvorni pomen besede je bil najbrž drugačen — porne (vlačuga), grafein (pisati), torej pisanje o vlačugah, pri Stritarju svinjepisje. Končni cilj pornografije je erotična vzburljenost, ki je tudi edini cilj, zato je količina erotične snovi tu večja in njena ureditev taka, da vzbuja seksualne reakcije. V formalnem pogledu veljajo zanjo v našem okolju in v našem času ista ali podobna določila kot za šund, med katerega pornografija spada: slab papir, slika na ovitku, ki ponazarja vsebino, polilegalnost in občasna prepovedanost, cenenost zvezkov, serijskost, mesto prodaje je trafik. Vsa ta določila pogojujejo tudi jezikovno-oblikovno površnost pri večkrat anonimnih avtorjih in z braščeve strani poseben pristop k branju, erotično naperjenost. Za primer vzemimo poleg de Sada mogoče edine širše javnosti dostopne, pa zdaj že prepovedane hrvaške tekste serije Sexy — book, osiješkega izdajatelja Glasa Slavonije.

3. Naznačena sistematika tekstov med ljubezensko, erotično in pornografsko je jasna, vendar konkretni teksti teoretsko jasnost razbijajo, ustvarjajo prehode med kategorijami. Stvar ni čista že pri pornografskem tekstu Ja preljubnica (6. zvezek omenjene serije), saj gre kljub zahtevani homogenosti besedila v njegovem začetku in koncu — na izpostavljenih mestih — za močno idejno in moralno noto: Pornografija ni škodljiva, ni malomeščanska, je demokratična. Seksualne izkušnje niso same sebi namen, ampak pripomorejo k zakonski čustveni, ljubezenski sreči v pravem pomenu besede.

Mejni primeri so tudi Bulatovičev, Blakeov in Burroughsov tekst v erotični številki Problemov 1972, št. 111/112. Snovno je to pornografija, ni pa to glede na mesto objave, glede na stil in namen, ki je poleg erotične vzbujenosti še prepoznanje tragičnosti, čudnosti tega življenja ipd. in čustvovanje ob tem spoznanju. Zdi se, da je to le erotična literatura ali pornografska literatura, ki ne sodi v zabavno književnost.

Tretji sporni tekst je Bulatovičev Rdeči petelin leti v nebo (slovenski prevod). V delu je relativno malo realistično ali veristično erotskega, le posamezni pasusi so taki. Vendar je vse delo prežeto s posebno simbolno erotiko. Naslovni simbol je erotičnega značaja in daje enotnost celemu romanu. Osebe so podvojene in med njimi je prikrito (homo)erotično razmerje. Ali je tu erotičnost eshatološka kategorija, na isti ravni kot komičnost, tragičnost itd., torej posebna perspektiva na svet?

4. Zdaj pa se je treba od sistematike vrniti k osnovnemu vprašanju, ki ga zastavlja že naslov. Ali naj sprejmemo trditev, da so pornografski tišči teksti, pri katerih tudi maksimalno estetsko izobražen elitnik ne more zadržati erotičnega nagona? Naj se podredimo elitnemu branju in se pri erotični literaturi na vse kriplje zadržujemo, se asketsko, puščavniško prepričujemo, naj se nam ne vzbuja hudič, če smo slučajno priča dražestnemu opisu pekla? Ali pa naj tako branje prihranimo za stara leta, da bo takrat adekvatno? Bodimo polemični, bodimo naravni, pripisujmo literaturi tak pomen in tako funkcijo kot jo ima, ne pa take, ki je cilj izpopolnitvi nekega teoretičnega sistema. Umetnost je lepa in je zabavna in je koristna. Branje ni nič napornega, nič rezerviranega za elito in ni poslednja reakcija na tekst estetska. Če nas tekst privede do erotičnih scen, prepustimo se jim, saj seks ni greh. Ali pa mogoče je, vi, obremenjeni s krščansko tradicijo? Erotika ni nič grdega, nasprotno, lepa je, zato sodi v estetiko, ni podrejeni del estetskega, ni njegova psihološka podlaga, ampak je njegov enakovreden del. Zakaj bi deerotizirali estetiko?

Branje proze ni tako homogeno početje, da bi lahko vsak lik upovedene realnosti ovili z estetskim čustvom. Reakcije na posamezne pasuse so zelo različne, odvisne od intencije teksta in naših dispozicij. Lahko so enostavne ali komplicirane. Včasih, posebno po branju, si kakšne dele samo predstavljamo, lahko se idejno, moralno, spoznavno-prepoznavno, ontološko ipd. odzivamo nanje, skoraj nikoli pa odzivi niso čisti, ena plast lahko samo prevladuje. Če nam je to posej, skušamo poiskati vzroke za naše čustvene reakcije, kar je čisto razumsko, miselno početje. Vendar pa to tekstu čisto nič ne škoduje, ker nas (če nekoliko utišam bralčeve predispozicije) tekst na določen tip reakcije sam napelje. Delo ponavadi beremo po odlomkih in večkrat odlomke tudi razumemo same zase, če že ne gre za močno fabulativno vzročnost. Včasih razmišljamo zaradi predhodnega dogajanja spregledamo cel odstavek in se je treba vračati, včasih šele kasneje pomislimo na njegovo vključenost v celoto. Če damo časa našim čustvenim in drugačnim reakcijam nanj, se te pojavljajo vzporedno, oz. zaporedno in ne toliko v hierarhičnem razmerju. Svet klasične estetike je sklenjen, vsak element ima svoje mesto, svet življenja in umetnosti pa ni tako sklenjen, je večkrat naključen, njegovi elementi so tu kar tako, brez pravega organskega vzroka. Če že doživljamo celotno delo (po branju), naše izjave niso zgolj estetske, ampak si sledijo. Npr.: To je pa dobra knjiga (= lepa knjiga — ugotovitev estetske vrednosti). Res je tako, kot piše (spoznavno-miselna ugotovitev), Ampak, zakaj se je moralo ravno tako končati? (moralna prizadetost), Konec bi bil lahko drugačen (strmljenje po drugačni rešitvi) ipd.

Imamo samo konkretne oblike estetskega čustva: erotično čustvo, čustvo napetosti idr. Zelo težko je ločevati estetsko čustvo od drugih vrst čustev, ki se razvijajo od istih tekstovnih elementih. Težko je reči, ali je zadovoljstvo, da se je vse ravno tako razpletlo, da smo šele na koncu zvedeli za pravega krivca in da je bil ta kaznovan, ali je to zadovoljstvo (nezadovoljstvo) estetskega, idejno-moralnega ali prepoznavnega značaja. Ali ne bi raje ves sklop doživljanja ob literarnem delu imenovali umetniški doživljanje ali doživljanje umetnosti, katerega strukturni element bi bilo tudi estetsko doživljanje, v soodvisnosti z ostalimi doživljanji, vendar ne nadrejeno in nikoli estetsko doživljanje nasploh, ampak vedno le kot doživljanje erotične scene, doživljanje fabule, atmosfere, likov (sočustvovanje z njimi), kompozicije in motivacije (čudenje zaradi nenavadnega razpleta in uganjevanje njegovega smisla) itd.

Odpovedati se je torej treba hierarhičnemu razumevanju doživljanja umetnine, ki je med drugim zapostavljalo erotične doživljanje in uveljaviti kaže demokratičnejše branje:

Razpad prve sheme pomeni razpad hierarhičnega sistema in s tem razpad vrednostnega sistema; saj hierarhija temelji na pripisovanju (ne)vrednot predmetom in pojavom. Pomeni pa tudi vzpostavitev nove sheme, ki se vključuje v svet, temelječ na principu enakovrednosti pojavov. Ta svet pusti stvari biti, obstajati drugo ob drugo brez teženj podjarmljanja. Zato je to horizontalni svet svobode in neomejenih možnosti obstajanja v nasprotju s starim vertikalnim svetom razredov in odvisnosti.

Estetsko in umetniško doživljanje sta torej samo zbirna pojma za vrsto konkretnih doživljanjev, sama pa nimata enotne in konkretne vsebine. Erotično č. je del estet. č., ni le njegova podlaga.

5. Dodatek o „nizki produkciji“. Priznajmo, da „visoka literatura“ največkrat ne more biti tako sugestivna kot literatura „nižje gladine“, ki vzbuja celo fiziološke reakcije. Je torej manj mimetična? Ali ni mimesis temeljna kategorija umetnosti? Razlika med njima ni toliko v tehnični izdelanosti, čeprav nižje zahteve sprejemnika, množičnost in anonimnost pogojujejo splošno površnost, nemarnost trivialne literature. Ena najvažnejših razlik je, da „resna literatura“ mimetizira življenje v njegovi kompleksnosti, iz česar sledi, da so kompleksni tudi doživljanji ob njej — cel spekter čustev, misli, stremljenj, ki so zapovrstni, vendar so odvisni; trivialna literatura, med katero sodi tudi pornografija, pa se ukvarja samo z eno plastjo človeškega življenja in je zato tudi odziv nanjo homogen, enoten. Od tod trdni nazivi za njene vrste: ljubezenski, pornografski, pustolovski, kriminalni itd. roman. Če kombinacije so, so minimalne: združitev ljubezenskega in kriminalnega romana npr. Meja med tema dvema tipoma literature seveda ni absolutna. Hrvatje prodajajo Dostojevskega v obliki šundromana, trivialne ljubezenske romane pa vežejo v trde platnice. Pri nas pa kriminalke, ki jim ne manjka kompleksnosti (Boileau—Narcejac, Simeon — po kakšen tekst) prodajajo po trafikah.

Vsiljuje se mi misel, da je trivialna literatura pzp. eshatološka zvrst, podobno kot večina predliterarnih ali didaktičnih vrst — ker ji gre pač za enoplastno razlago sveta: svet je avantura, svet je uganka (v detektivki), svet je erotičen ... in se tako postavlja poleg pravljice, uganke, mita.

Miran Hladnik

VIDA ZAVIRŠEK

Po ulici gredo mož, deček in pes.
Mož reče: sonce in prebere zadnjo stran časopisa.
Deček ne ve, kaj naj reče.
Pes pa se ne zmeni za mojo pesem.

SILVO MAUSER

OPOLNOČI

Kaj je zemeljskega na nebu
In kaj nebeškega na zemlji

PRIPIS

Nevarno je
približati se pticam
na trgu
kjerkoli

To vas lahko vznemiri
vi pa nimate kam
vi pa nimate s čim
vzleteti

Seveda
sploh niste pomislili
Angeli
so imeli peruti

OPOLDNE

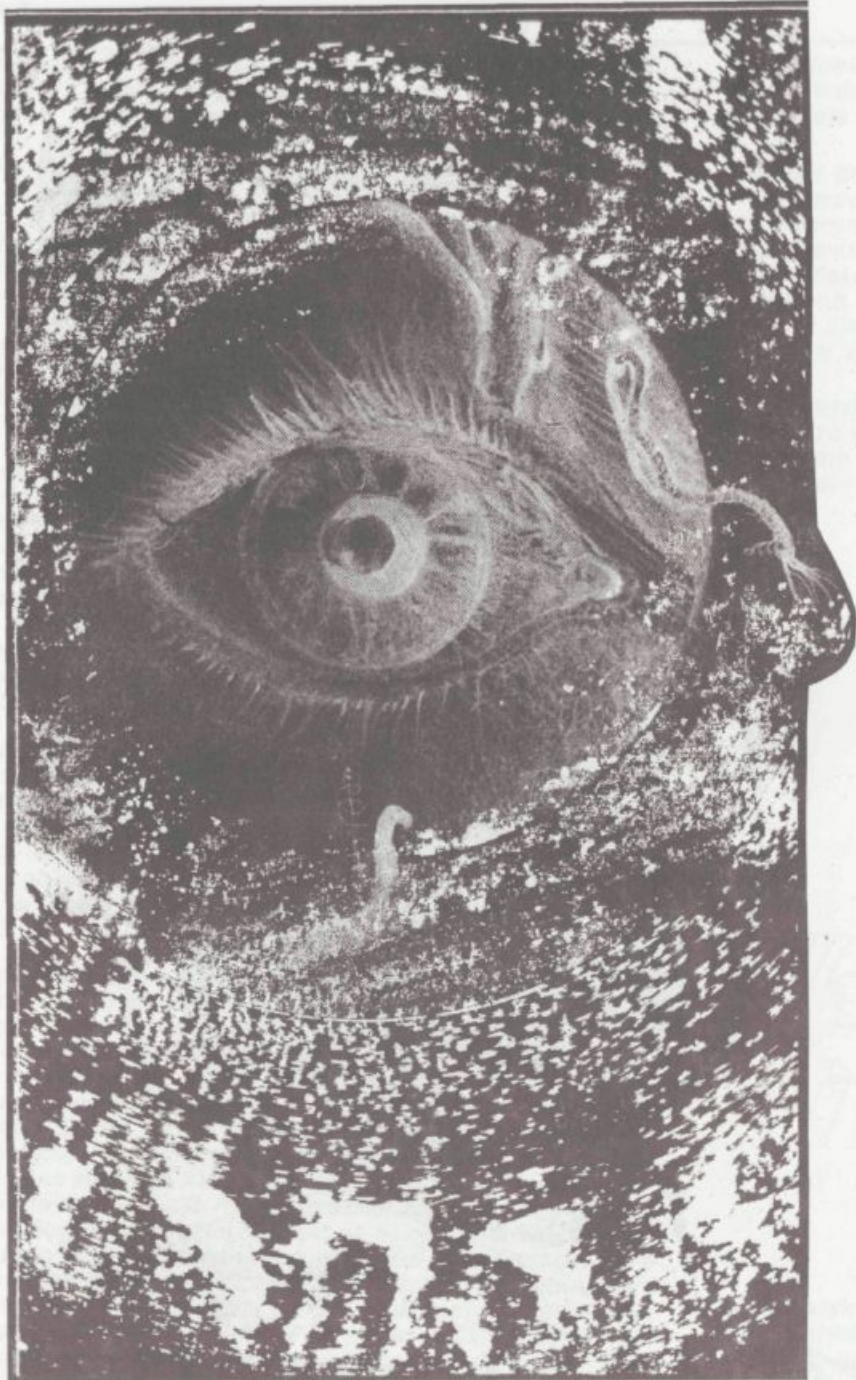
Na ponvi dvignjenega pogleda
Kdo peče jajce na oko

NIVES VIDRIH

Dleto v nežnih, močnih rokah
rojeva oblike v istrskem kamnu,
Pod žilavimi rokami se gmota prerojeva v življenje,
prisloniš rezilo na kamen
in udariš,
belina se razkolje v dvoje življenj,
droban prah pa ostane na travi.

Sem tiha barka na širnem morju,
veter me žene sem in tja,
plavam po severnem morju
in zadevam na ledene gore;
ko se približam obali,
se razbijam ob čerih.
Morski volk je moj prijatelj,
in drobna ribica rumenka
me obišče dvakrat vsako leto.
Povabim tudi vas, morske pajke,
lačne živali
k sebi.

Jon Kitaj

poluta mesena.
 pol poltenega tena.
 poltena polt tena,
 polt ena,
 kjerkoli lesena lenoba,
 je v sobi.

Jon Kitaj

stvari stvariti,
 nagnjenja nagniti,
 strd streti
 in prt spreti,
 lucidno obračati srečo v prhneče lesovje,
 nanj lovce loviti.
 verjemi le.
 hiti.

ANDREJ ROZMAN

BREZPOTNI BLUZ

dvanajst let sem hodil v šolo
 zdaj ničesar pravega ne znam
 le pohajam poležujem
 kdaj z besedami zabarantam

alkohola ne prenesem več
 marihuana se mi upira
 čitati se mi ne ljubi kaj preveč
 le še pesem če kričim jo me odpira

v šepetanju pa se staram in bojim
 da se plesati nikoli ne naučim

zaljubiti to se sploh ne znam
 kar prestrašim se in ostanem rajši sam
 ko potem naenkrat pride vse nadan
 obsodim se takrat razbijem kar imam

žensko bi rabil da se zjokam ji
 učitelna da me poklica izuči
 revščino da me bežanja osvobodi
 eno hudo zimo da razmiga mi kosti

tako pa debelim se iz dneva v dan
 bolj sem znaveličan in vse bolj zaspan

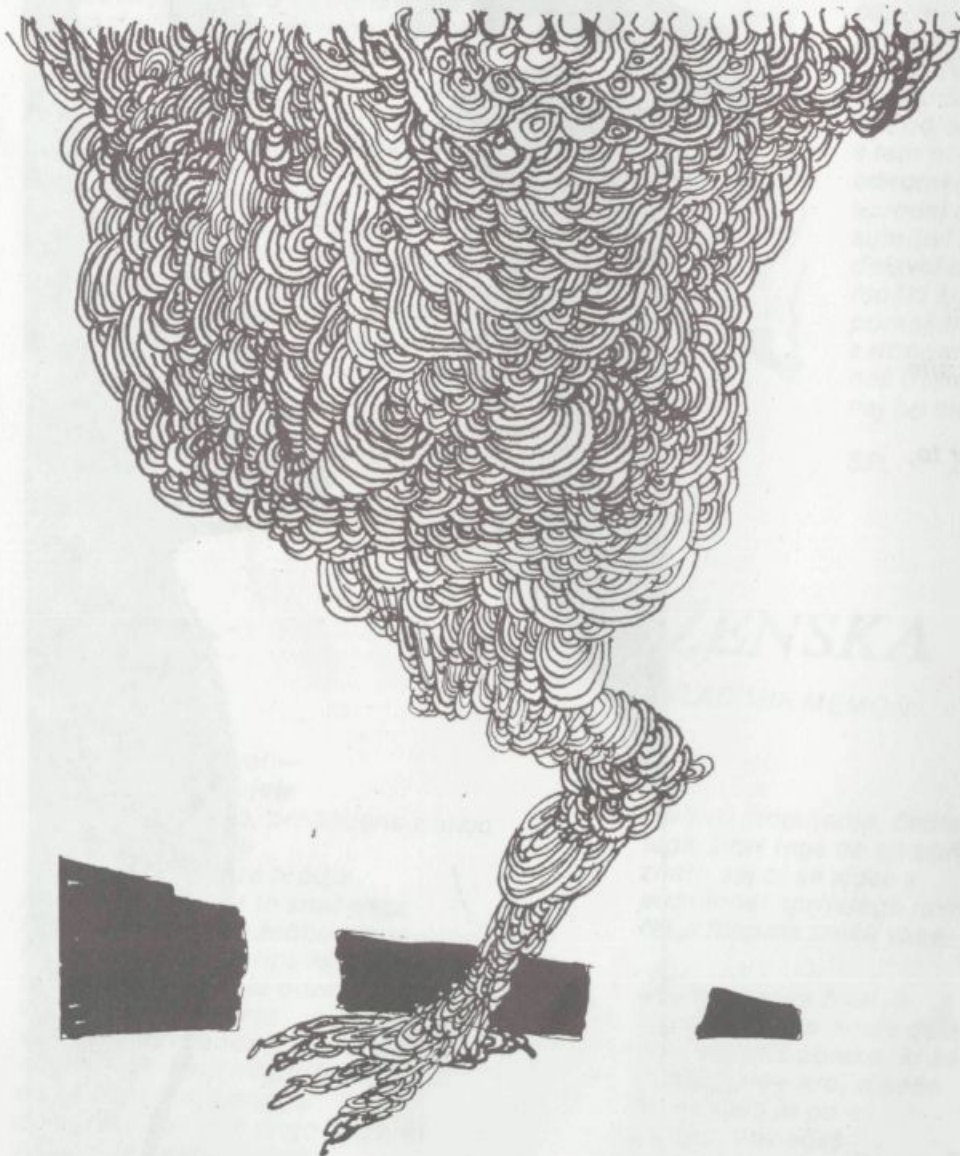
ANTONIN ARTAUD, ČUTNI PLES KRUTOSTI IN TELESA

(fragmenti)

Duh ni ustvaril stvari,
ampak telo, ki za svojo živost
potrebuje čutnost, poželenje, strast:
telo, ki s svojim bičem začepi vsako odprtino.

Jaz, preprosti
Antonin Artaud,
nisem bil ustvarjen iz človeka,
niti iz boga.
Ne verjamem ne v očeta
ne v mater,
nimam
očeta—matere,
duha ali boga,
hudiča
ali telesa telesa,
ali bitja, živosti
ali ničča;
ničesar, kar bi bilo zunaj ali znotraj.

Jaz, Antonin Artaud, sem moj sin, moj oče,
moja mati, in jaz sam:
izenačenje slaboumnega kroga,
ki se vanj ujame vsak zarodek.

SOVRAŽIM IN PREZIRAM, KER JE PODLO

Sovražim in preziram, ker je podlo, vsako bitje,
ki priznava, da je bilo ustvarjeno
in se ne želi spremeniti.
Sovražim in preziram, ker je podlo, vsako bitje,
ki sprejema idejo boga kot stvarnika svojega
bistva in svoje zavesti.
Sovražim in preziram, ker je podlo, vsako bitje,
ki pristaja na misel, da ni bilo ustvarjeno
iz sebe; ki sprejema in priznava idejo
prvotne narave kot kalupa svojega
že ustvarjenega telesa.
Sovražim in preziram, ker je podlo, vsako bitje,
ki ne priznava prvobitnosti in samostojnosti
svojega lastnega bitja ter svojega
notranjega telesa.
Sovražim in preziram, ker je podlo, vsako bitje,
ki želi živeti s čustvi, pojmi, telesom
in bitjem, ki so določeni vnaprej,
in noče v celoti spremeniti svoje anatomije
ter obnoviti svoje zavesti.
Sovražim in preziram, ker je podlo, vsako bitje,
ki pristaja na pojmovno in dejansko razliko
v materiji telesa svojega bitja
in telesa svoje zavesti.
Sovražim in preziram, ker je podlo, vsako bitje,
ki ne priznava, da nam je življenje dano zato,
da zrušimo vsako gotovost.
Sovražim in preziram, ker je podlo, vsako bitje,
ki verjame, da je nekaj drugega kot telo,
ki je ustvarjeno le zato, da se loči
od življenja vsakega drugega
ustvarjenega telesa.
Sovražim in preziram, ker je podlo, vsako bitje,
ki lahko živi, ne da bi se preje v bistvu
ločilo od vsakega ustvarjenega organizma,
naj bo ta posamezen, enoten,
ali celovit.
In na koncu sovražim in preziram samega sebe,
ker sem podel, če mislim, da je slast
totalitarne gotovosti pomembnejša od izničenja
njene nezadržnega pogona.
Čist bom in nedolžen,
nedotaknjen in nedotakljiv.
Jaz, Artaud,
sovražim in preziram vsako dušo in boga.
Močan sem, ker sem močan,
in te moči mi ne more vzeti nihče,
naj delam kar hočem,
Moč imam, ker imam moč,
in sovražim ter preziram, ker je podel, vsakogar,
ki je ne želi doseči.
Sovražim in preziram, ker je podlo, vsako čustvo
in vsako bitje.
Sovražim in preziram tako imenovana čustva bitja.
Po bistvu sem čist in svoj.
Čist sem, ker sem svoj.
svoj sem, ker sem čist.
Sovražim in preziram, ker je podlo, vsako čustvo,
ki naj zamenja dejanje.
.....
Mi še nismo rojeni, sveta še ni,
stvari še niso ustvarjene, smisla še nismo iznašli.
Zdaj je pomembno telo:
da imaš pri sebi dovolj telesa,
da iztrgaš, izpuliš njegovo moč bitjem,
ki so jo ukradla.
Treba je odgovoriti na vprašanje ustroja
človeškega telesa ter vloge njegovih
organov in delov.
Ljudje bodo izpraskali iz sebe vso tekočino.
lepljivost, ohlapnost in podlost.

TELO BREZ ORGANOV

Telo je telo,
 ki je samo po sebi
 in ne potrebuje organov;
 telo ni nikoli organizem,
 organizmi so sovražniki telesa,
 stvari nastajajo
 samostojno,
 brez sodelovanja organov;
 vsak organ je zajedalec, ki terja
 zajedalsko dejavnost
 in oživilja nepotrebna bitja.
 Organi so ustvarjeni le zato, da hranijo
 bitja, zazidani v njihova bistva,
 in so torej brez smisla.

..... Dejanskost še ni ustvarjena, ker resnični organi
 človeškega telesa še niso sestavljeni.
 Gledališče krutosti je tu,
 da v novem plesu človeškega telesa
 dovrši in premaga svet mikrobov,
 ta sesirjeni, zgoščeni,
 strjeni nič.
 Gledališče krutosti začenja ples včr skupaj
 s komolci, kolena, pogačicami,
 bedri in nožnimi prsti,
 in jih vodi.

O KRUTOSTI (NAJ SE KONČA BOŽJA SODBA)

Krutost je krvavo izkoreninjenje boga, divja igra
 nezavedne, slepe, topoumne človeške živalskosti
 povsod tam, kjer obstaja.
 Če človek nima boga, je erotična žival;
 v njem doživlja zamaknjenje
 in drget,
 svet bivanja in stvarnika brezštevlnih živali
 ter podob, ki jih stara zemeljska ljudstva
 v celoti pripisujejo bogu.
 Tako je bila ustvarjena tako imenovana duša.
 Torej, ta duša, ki so jo iznašli ameriški indijanci,
 je danes skoraj povsod izhodišče
 znanosti v njenem poudarjanju nezdrave kužne sile,
 nasilja, razuzdanosti in greha,
 greha, ki množi bolezni;
 zato ker (le smejte se kolikor hočete) —, vendar to,
 kar so mikrobi,
 je bog;
 in veste, s čim ustvarjajo Američani in Rusi
 svoje atome?
 Ustvarjajo jih z mikrobi boga.

.....
 Pravim vam, da so odkrili mikrobe, ki znova
 uveljavljajo idejo boga.
 Iznašli so nov način pojavljanja boga,
 ki bo uresničil svoje mikrobsko zlo.
 Bog izrablja dušo čiste zavesti
 in jo duši z lažnimi podobami, ki jih razširja
 povsod po svetu,
 tako da tudi Artaud — mômo vidi privide blodnje.

.....
 Reči hočem, da sem odkril način,
 ki bo enkrat za vselej uničil znamenje boga,
 da nihče več ne bo verjel vanj,
 in da bodo vsi vedno bolj verjeli v človeka.
 Torej človek je tisti, ki se mora
 odločiti
 in se skopiti.
 Človek je bolan, ker je slabo narejen,
 Treba se je odločiti, ga sleči in spraskati z njega
 te živalce,
 ki ga žrejo do smrti,
 boga

in z bogom njegove organe.
 Kajti nič ni bolj nepotrebno kot organi.
 Ko boste ustvarili telo brez organov, ga boste
 osvobodili vseh avtomatizmov
 in mu vrnilo njegovo resnično svobodo.
 Zato ga znova naučite plesati
 narobe,
 v smeri njegove resnične podobe.
 Stran s filozofijo, nič vprašanj, nič biti;
 stran z ničem, zanikanjem in možnostmi;
 ostane blato, blato,
 drek;
 ostrganje hrast z obzrtega hlebca.

PREVEDEL; ANDREJ MEDVED

CAR

Živel je car, ki je imel pojočega slavca. Imel je pojočega slavca v zlati kletki zaklenjenega. To še ni bilo največje zlo. Živel je car in imel je carstvo. Imel je carstvo zaklenjeno v železni kletki. To še ni bilo največje zlo. Živel je car, ki je imel veliko marljivih sužnjev v carstvu. Imel je veliko marljivih sužnjev, ki so zanj tkali dragoceno oblačilo dolgo kakor kitajski zid, tanko kakor pajčevina in svetlo kakor rosa na pajčevini. Tudi to še ni bilo največje zlo. Cvetele so češnje

in slive zanj, zorela so žitna polja za njegov kruh, za njegov obed so se pasle ovce in krave. Celo to ni bilo največje zlo. Imel pa je car vojsko kakor nož nabrušenih in kakor bič žvižgajočih podganic, ki so dan preživljale v luknjicah carjevih uradov in tam grizljale papirnate tortice in druge sladke zalogaje. Kadar pa se je v rog spustila noč, so njihovi žvižgi kakor carjeviči kakor mora sedali na potna čela sužnjev in jim kratili spanec. In to je bilo največje zlo.

SONG O SPEČI RUDI

Toda moderna meščanska zasebna last je zadnji in najpopolnejši izraz proizvodnje in prisvajanja produktov, slonečega na razrednih nasprotjih, na izkoriščanju razreda po razredu. (Komunistični manifest)

s čudovito tragiko se tikamo s predmeti s pankrsko poželjivostjo izložb se večamo v pas kakor skala sedamo v rečno dolino trafike z mesnatimi ritnicami cigare producirajo glasbo na donavi valčkov premalo jih je ki bi se rogali temu ki bi grmadili srd v pralnici političnih blefov in avtomobili ravnih streh glej gojeve stene požrimo svoj zarod v mesnici za šankom za mizo zarod rokarskih zmrzovalnikov informacij lanene vrečke in formacij franko Madras rojen sem z dvesto vati preboden s kristom vendar sem visel na levi in odpadel na noge pred presenečene izvajalce sakralnih obredov zaušnice kramarskih sleparij trakov in dišav oljke in olja zlata in pozlate priznavate torej da ste živeli proti sebi premalo je bilo roganja premalo hoteti čez iz kraljestva sužnjev v svobodo svobodnega požrite zlate copate oropajte zlate copate

mirnega spanca razrežite mesnati trafikantki prsi razpašne v cingljajočem elefantizmu če je tako mi dovolite da spregovorim odtajane kristale zatajevanih gesel naj se obrnem s konico noža proti njim ki so mi dali rasti kakor japonskemu boru lepemu pritlikavcu dvornih gospa naj jim zaplodim besedo s soncem cepljen z dozo penicilina jeze v sifilitična spolovila jaz ti midva vidva mi vi njim pijani grozdne kisline obokani v moč cepljeni na veter ogenj travo presajeni na sidrišča močnih mišic ponovljeni iz zmajevih zob za neodločne je vedno prezgodaj biti odločen v sebi za drugega v tem ni nikakršne kariere odkorakajmo nemo v plesne dvorane spredaj cigani tatovi barabe cipe sumljivi študentje s podstrešja prevratniki delavci iz prve druge in tretje izmene moški širokega koraka in vitke žene pomešajmo se med plesne korake valčkov z ritmom sproščene krvi naš ritem je močnejši naj bo močnejši

SR. ZAJC

ŽENSKA

VLADIMIR MEMON

o bela, gladka žival — sredi delavnice, ujete v plakate iz optike, prebodene z lučjo sence, ki se izvrže iz okvirov omare za orodje, sredi prostornega in snažnega kvadrata, jašeš na žeblju ure, ki se je stisnila v hripavo steno kota, da bi se skrčila in te odprla v prostost, kajti brez videza neomejenosti, neomejenosti brezbržno nihajočega mehanizma, ni pravega dela; tako kot išče tvojo snov, ki naj razlije drugo iz oblik čez vse okrog sebe, tako rabiš ti njeno stalno, neus-

tavljivo momljanje, čeprav si tega, prav tega ne smeta priznati, saj bi se videz v popolnost sprijetega ravnotežja hipoma zrušil vase.

o bela, gladka žival — sredi prazne in puste delavnice spustiš obleko, ki se je je prijel jutro, dišeče po postelji in po zajtrku, navlečeš na svoj še nepretegnjen hrbet dolgo prašno haljo, natakneš očala, rokavice,

prižgeš motor in se z ostrim in tankim rezilom dotakneš stekla. Skoraj izbrušena leča raztrže luč, ki se je skozi zaslonjeno okno na vrhu prilila od nekod, raztrže jo v mavrico in ti pomisliš, kako kljub dolgotrajnem izdelovanju zaslužiš dovolj, da kar dobro živiš. Mavrica se dotakne poda, nog pulta in primeža in ko odstopiš, se ti zazdi, da sta steklo in svetloba zarisala jedro, podobno školjki iz ženske.

o bela, gladka žival!

SAMO KUŠČER

G.T.

Letim.

Letim v nebu prostranem, skozi goščeče se oblake, meglice bržeče, iščem signal. Letim v polmraku, prostoru brezmejnem, kdo bi vedel, kje je čas, kje sonce. Zagledam zajca rdečerepega, zapodim se proti njemu z vsem gasom, ga prevrtam, da brizga milnica in Union pivo, in vse je jasno. Pod mano je zemlja, nad mano je zrak, pod mano je sonce, nad mano je led, pod mano je voda, nad mano je on, vsenaokoli pa so drevesa rumena. Kot ponavadi parkiram v tretji vrsti zgoraj, dve levo in petnajst navznoter. Kot vedno plačam trikrat več, kot običajno, saj hranim za nov falsifikator, in tudi tokrat ne opazi nihče, le srakino izključvano oko me srepa gleda. Zaplavam do najbližjega transmastikatorja, ki me prevesi takoj o prvem krundu, saj je danes gneča majhna. Visoka, bela bela stena je pred mano, obrniti se ne upam. Seveda bi najraje na vse skupaj pozabil, a že je pred mano razpoka, rdeča in sončna, topla in spolzka. Njej se ni mogoče upreti. Vleče me vase, srka, vabi, počasi se ji bližam. Zajec neumni, pobegni v drug grm! Ni šanse. Razpoka znoji debele kaplje bele pene in jaz polzim kot polvana na vodi, hitreje, vedno hitreje. Stene me mehko a čvrsto objemajo, strastno pulzirajo, pene je vedno več. Nenadoma me dohiti sluzasta viskozina, me objame in skupaj, špljut, gušneva iz rova. Moja glava lastnoročno podre devet kegljev in ker je to današnji rekord, dobim en Lemon Moonshine. Vržem ga v usta, zalijem s poštenim zajtrkom, skočim prvemu prostemu činku na rame, ga potegnem za jajca in že divjava po divniku. Na dobrega činka sem danes naletel, o tem ni dvoma. Ima pa tudi svoje pomanjkljivosti: tako trdo kožo ima, da sva celih petnajst korakov predaleč, ko mu končno uspejemo prežagati vrat. Pa še zvrne se prav nemarno. Skoraj si odgriznem monsv. Tiste prave elegance dandanes res ni več. Ko smo imeli še sovokote, je bilo vse skupaj dosti prijetneje. Kaj hočemo, politika je politika.

Grem k prostoru 2y2 in vstopim. Potrkam na prvo kocko in ko se prikaže Jack, ga lopnem po glavi in zatulim: „Kako kaj gre, Jack?“ Odgovori mi: „kfhgurioBHgfzHkfo.“ Stopim k naslednji kocki in potrkam. Ven skoči Jack, jaz ga z vso silo kresnem po betici in zarjovem: „Kako kaj gre, Jack?“ Pravi, da „ldkkkiruru-iMMjdoti.“ Prav. Grem k naslednjemu in ko se prikaže, ga mahnem po buči in zakričim: „Kako kaj gre, Jack?“ „KKKpflgggfrtsk71jk!“ Težavno. Ko tu končam, stopim čez divnik v prostor 3:5. Silovito me nekaj udari po glavi in nekje iz daljave slišim vpitje gromkega glasu: „Kako kaj gre, Mack?“ „jfurp97rjckkkfuzsrZHfKUIhoKlffp, ghguLLofjč.“

Op.ur.: Ponatis iz Občasnika spekulativne umetnosti in fantastike.

ŠTUDENTSKI KABARET NA FF

Prejšnji teden smo bili po dolgem času zimskega spanja prijetno presenečeni, kajti lahko smo si brezplačno ogledali uspelo zabavno (kulturno) prireditev na FF. Velike množice čakajočih študentov že cele minute pred začetkom so nam dale slutiti, da kar se udeležbe tiče, tokrat ne bomo razočarani. Verjetno je k temu pripomogel domiselni naslov Študentski kabaret in vpadljivi plakati.

Akcijo je izpeljala Komisija za kulturo pri ZSMS na Filozofski fakulteti in moram reči dokaj uspešno in nam vsem v zabavo. Naj povem, da se je dvorana šibila od smeha.

Osrednja atrakcija večera je bil študent s svojim enkratnim predavanjem, kako postati dr. znanosti, za njim pa tudi ni dosti zaostajal zdravnik splošne prakse s svojimi problematičnimi študentkami. Sledili so skeči o trajnih študentskih problemih kot so sobe, študij ipd., bilo je nekaj malega magije in abstrakten strip tease, vse točke pa je dinamično prekinjala instrumentalna skupina s svojima pevcema. Prepričana sem, da je želja vseh, ki so se prireditve udeležili ali o njej slišali, da bi bilo še več takih razvedrilnih akcij.

B. Z.

Op. ur.: Slišali smo, da je bil nastopajoči dr. znanosti neki Peter Pal, ki se mu s to akcijo odpirata dve novi zaposlitveni alternativni: igralca ali igranega.

PROBLEMI /
LITERATURA ŠT. 1—2

Izšla je nova številka Problemov Literatura, ki bolj ali manj nadaljuje tradicijo, ki so jo Problemi Literatura uveljavili ali vsaj zastavili v preteklem letu. Razlika je le v tem, da je zadnja številka pravzaprav „še bolj to kar že je“, kar pomeni sledeče:

- da se literatura le v redkih izjemah razlikuje od literature, ki je objavljena v ostalih revijah (Sodobnost, Dialogi, itd.), kar pomeni, da so Problemi izgubili (ali pa je samo odmrlo?) tisto zaledje, ki jih je ločevalo od ostalih revij in jim določalo specifično. Te specifikke v zadnji številki ni več.
- da se pridružujemo mnenju uvodničarja glede objave Breštanove drame in (ponatisa) D. Kiša. Prvega diskreditira že sam uvod (I. Družiča), nato pa še sama drama, ki, z redko izjemo nekaterih domislic, ne pomeni drugega kot boj s papirnatim tigrom. Kiš pa je že tako bil v DELU, kmalu bo v knjigi, torej zakaj še v Probleme? (Gre za isto novelo.)
- Esejistika ima dva dobra teksta. Prvi je Kermaunerjev, drugi pa uvodnik, katerega bridka plat pa je nepreglednost, v glavnem po zaslugi stavčnih konstrukcij, ki zmanjšujejo njegovo vlogo. To mogoče ne bi bilo bistveno, če ne bi šlo za — uvodnik.

In naj si Problemi dobijo korektorja ali povprečno dobrega stavca, da ne bodo tiskarsko še bolj nerazumljivi kot je TRIBUNA. Drugače pa je številka zelo lepa (mislimo resno).

AE

NAŠA NEUČAKANOST

17. marca 1977 je bil razgovor O MESTU IN VLOGI UNIVERZE V SLOVENSKE KULTURI, ki ga je pripravil KUK ZKS. Vabilu so bile priložene OKVIRNE TEZE ZA RAZPRAVO, ki pa so bile prej informativne kot problemske, saj same po sebi niso odpirale vprašanj, ampak nas le seznanile z glavnimi smernicami v zgodovini univerze. Mogoče je bil to tudi njihov namen, se pravi nas opomniti, o čem bo govorila. Kakorkoli.

Potem je bil razgovor. Po uvodnih prispevkih dr. Rusa in dr. Župančiča sem si že rekel, tu se bo marsikaj govorilo, kajti vsak od njiju je iz svojega zornega kota osvetlil problem kulture, eden s širšega in drugi z ožjega aspekta. Začel sem si že tudi zapisovati pripombe, se pripravil na debato, te pa — vsaj v pričakovanim smislu ni bilo.

dr. Križanič postavi antitezo: univerza kulturne vloge ne more igrati.

dr. Moljk: Univerza nima svojega glasila.

dr. Likar: Šele obdobje po kvaziliberalizmu je omogočilo gradnjo Medicinske fakultete.

dr. Kerševan: Univerza je važna, v kolikor prispeva svetovni kulturi in znanosti in preko tega tudi nacionalni.

Westerne podpira v Ameriki vladajoči razred, Poniževa drama v Pekarni ne prispeva h krepitvi srčne kulture v Sloveniji. (tega ni rekel Kerševan).

dr. Cvetko: Prosvetljevanje ni le naloga humanističnih ved in njihovih diplomantov (ko gredo v službo). Ljudje niso pripravljene za posredovanje kulture — to bi morala biti naloga vseh fakultet.

dr. Goričar: Univerza je vzgojno-izobraževalna in znanstvena ustanova. Imamo slab odnos do jezika.

dr. Cvetko: Republiška raziskovalna skupnost daje neprimerno več denarja za tehnične raziskave kot pa za humanistične.

To je bilo jedro razprave. Vsebovala je sicer še več raznih malenkosti, vendar pa razen nekaterih prispevkov (med pravkar navedenimi) ni dala konkretnih rešitev za probleme, ni poiskala temeljnejših vzrokov za obstoječe stanje in kar je največja škoda, ni formulirala osnovnih problemov in vprašanj. Kot že rečeno, sta Rusov in Župančičev prispevek uspela problematizirati odnos kulture in univerze, prvi s tem, da je univežo postavil za integralni del našega kulturnega in znanstvenega prostora, nakazal njeno samostojnost in povezanost v družbi, drugi pa je opozoril na konkretne težave, s katerimi se srečuje kultura v Sloveniji in to predvsem na podeželju. Najbrž bi moral biti cilj sestanka določiti

ali nakazati vlogo in položaj univerze v tem sklopu pri širjenju kulture v širšem in ožjem smislu, nakazati naloge, ki so naloge drugih, torej ne univerze, ter kaj konkretnega skleniti.

Mogoče smo prezahtevni in hočemo luno z neba, vendar pa ima tak posvet smisel le, če se loti vsaj enega od obeh v začetku zastavljenih problemov ali pa kakšnega drugega, saj drugače preide v to, v kar je prešel — namreč ugotavljanje ali je bila naša univerza svetovno znana pred vojno ali ne, kaj piše Webster o Slovencih in kaj Britannica, skratka cela vrsta vprašanj, ki so najbrž primernejša za drugačne debate kot pa za to, da se kaj ukrene ali razjasni. Sicer pa mogoče niti ni bilo tako resno. Zdi se, da so drugi pisci bolj obveščeni (Z. K., DELO, 18. marca): „Čeravno je bila razprava naravnana na visoki akademski ravni, s tehnim zastavljanjem tez in duhovitim zoperstavljanjem antitez, s pogostimi obrati diskusijske smeri ...“ Čim dlje smo bili tam, tembolj se je nit izgubljala, dokler se ni izgubila. In ostale so besede, ki so se govorile naprej.

A. E.

XVIII. FESTIVAL MALIH IN EKSPERIMENTALNIH ODROV JUGOSLAVIJE

Razmišljanje o preteklem 18. festivalu malih in eksperimentalnih odrov v Sarajevu lahko in celo moramo razdeliti na dve komponenti: zapis o dogodkih na tem gledališkem srečanju, ter na subjektivno opredeljevanje do teme same.

Najprej faktografski podatki: selektor festivala je bil Branislav Milošević, ki je 10 predstav uvrstil v tekmovalni program! Eden izmed poglavitnih kriterijev za prav takšen izbor je bil ta, da so prvič na festivalu zastopane vse republike in pokrajine naše države. REPUBLIŠKI KLJUČ! Posledica tega je bil popolnoma brezkrven, slučajen, naključen, brezobvezen program, ki, z eno samo redko izjemo, ni prinesel nobenega nemira v docela mrtvo sliko jugoslovanskega gledališkega eksperimenta, kakor jo vidi B. Milošević. Tako je popolnoma nepomembno, da naštevamo sodelujoče na festivalu. Bili so pač od Jesenic do Djevdjelije, pokazali so, kar znajo, to pa je bilo tudi vse. Edina izjema je bil Narodni Teater Bitola z dramatisiranim romanom Vladimira Kostova „MARINA SVATBA“. Avtor dramatisacije je Ljubiša Georgijevski, ki je hkrati tudi režiser te postavitve in edini, ki se je na festivalu izpostavil kot avtor predstave sploh. Ker je predstava „Marine svatbe“ resnični teaterski dogodek, se le s težavo preslikava v besede. Okvirna zgodba: Mara, bibliotekarka v univerzitetni knjižnici, se poroči z nemim mladeničem, ki je pravkar prišel v njeno vas. Na njeno poroko začno prihajati svati, kreature te vasi. Ne vemo, zakaj se je Mara poročila, ne vemo zakaj prihajajo te figure pred nas. Vsi so pred nami in razgrinjajo svoja življenja bodisi v načelnih filozofskih disputih, bodisi v fizičnem obračunavanju, ali v poetičnih metaforah, skratka pred nami se razvije svet malega kraja, ki s svojo širino zaobjema celoten kozmos. Bolj ko se podobe teh ljudi med seboj prepletajo, bolj postaja stvar groteskna. Ljudje in predstava začnejo izgubljati faktor časa, pred nami ostaja samo nekakšno gomazenje bednih, a človeško živih kreature. Zaključek je presenetljiv in oster: vse skupaj je Mara priklicala iz svoje zavesti, vse skupaj je ustvarila sama, poslavlja se od določenega načina življenja, poslavlja se od dela sebe. Kakor sem že na začetku opozoril, se te predstave ne da ubesediti, ker gre za totalen gledališki dogodek. Nemogoče je opisovati ritme, atmosfere posameznih prizorov, prehajanje teme v njene variacije, materializiranje likov skozi igralce, odnose posameznih predmetov do dogajanja na odru, skratka vse tisto, kar se da videti. Na festivalih je to pomenilo: videti in uživati! A žal samo enkrat.

Drugače pa smo imeli še privatno zabavo, v stilu festivala: vsak večer po zaključku popoldanskih, večernih, nočnih in ne vem kakšnih programov, smo na brzici Miljacke, glavne reke mesta Sarajeva, opazovali kovinsko škatlo, v kateri je bilo nekaj olje ali nekaj podobnega, ki pa je sedaj plavala na tej brzici in ni mogla

naprej. Voda jo je ponesla do roba brzice, tam jo je podvodni tok potegnil nazaj na prejšnje mesto, od koder jo je tok ponovno ponesel naprej, da jo je podvodni tok znova potegnil nazaj in tako naprej. Škatla je tako ostala na tisti brzici, mi pa smo vsak dan ponovno čakali, ali bo kaj novega s škatlo. A seveda ni bilo nič. Škatla je bila prazna. Voda je tekla mimo, vse je ostajalo na svojem mestu, nič se ni spremenilo. Relacija škatla : festival je očitna. Edini krivec za statičnost je selektor.

Festival, ki si v svoj naziv izbere pojem kot je eksperiment, si mora biti na jasnem, kaj naj to pomeni. Pojma malih, komornih, ni treba posebej razlagati, ker ti ga lahko vsak selektor najde v še tako skromnem gledališkem priročniku. Kaj pa naj bo ali, kaj naj pomeni eksperimentalno, pa ni bilo mogoče razbrati niti iz besed, še manj pa dejanj letošnjega krojača 18. MESS-a. Slišati je bilo mnenja kot: eksperiment je fizikalni pojav, zato v umetnosti nima kaj iskati; eksperiment je vsaka gledališka predstava, saj nihče ne ve, kaj bo na koncu; eksperimenta sploh ni, to, kar gledamo, so le posledice eksperimentov; eksperiment je prvenstveno šok; eksperiment je vse, kar je novo; eksperiment je pač eksperiment, nihče ne ve kaj in kako je z njim.

Zato poskušajmo opisati, kaj pojmem pod eksperimentom: Gledališka uprizoritev je zaprti svet predstave o svetu, ki je gledalcu uprizoritve zna iz lastnih izkušenj o svetu, a svet uprizoritve mu je tuj, ker mu kaže subjektivno, izkrivljeno, popačeno, ponarejeno podobo nekakšnega modela sveta, ki je narejen po njemu znani podobi sveta. Kolikor je ta model sveta predstave preciznejši, vseobsegajoč, kolikor ta model vzpostavi vse zakone normalnega sveta znotraj sebe na nov, a kljub temu dosleden in koncizen način, tako da teh zakonov ni treba pojasnjevati z zakoni izven tega, tako moduliranega sveta, toliko je predstava boljša, zaključena in zaprta znotraj sebe in govoreča, komunikativna navzven. Menim, da so to osnovne komponente dobre predstave. Od tod dalje naj se išče eksperimentalno. Najprej kaj eksperiment ni! Kot eksperiment ne morem označiti vseh diletantskih poizkusov, ki se „kitijo“ s tem nazivom, ker iščejo osnovne principe gledališča nasploh; eksperiment ni več iskanje šokantnosti v gledališču; telesnost kot gledališka izraznost tudi ni več eksperiment; tekst kot predloga za gledališče ni eksperiment; kot eksperiment ne moremo šteti intermedialnih pojavov, povezave televizije in zvoka z živim igralcem. Kot kaže je tako polje eksperimentalnega v gledališču docela pobrisano, miza ni niti prazna več, tudi prahu ni več na njej.

Gledališče je predstava na prej opisan način. Ta predstava je možna samo, če je prisoten gledalec, če se konfrontirata dva svetova. Gledalec prihaja v gledališče z zavestjo, da bo prisostvoval lažnemu svetu, pristaja na iluzijo, prav zaradi tega je gledališče sploh možno. Poskušamo zdaj spremeniti ta njegov odnos. Naj se gledalec sam aktivno udeleži predstave same. Posledica je razpad predstave same, principa samega. Lekcijo te vrsti je doživel Living Theatre. Poskušajmo na drug način. Na odru naj se zgode resnične, nepotvorjene stvari. Najbolj dosleden je bil pri tem Jovanović s kuro in Pupilijo Ferkeverk. Rezultat je isti. Tudi tega se ne da speljati radikalno. Če torej gledalec pristaja in zahteva iluzijo, poskušajmo mu iluzijo predstaviti na drugačen način. Preslikajmo njegovo dejansko situacijo, življenjsko, bivanjsko, miselno, čustveno v iluzijo, in koordinate njegovega izmišljenega sveta bodo podrti. Na novo bo moral sestavljati iluzionistično vizijo, na novo bo moral preverjati svoje mesto v lastnem svetu, laž bo spregledal kot laž in ji ne bo več verjel, ali pa bo vzel laž za resnico in ne bo več verjel teatru. Na teh relacijah se dandanašnji da preizkušati teater. Resda na tak način preiskujemo samo relacije gledališča navzven, a povraten učinek ima ta odnos prav gotovo. Kaj pa znotraj teatra samega? Tu se možnost odpira v nespektakularno laboratorijsko obdelavo. Sodobni teoretiki in praktiki v raziskavi teatra so igralca kot osnovno gradivo teaterskega doživljanja temeljito preizkusili, tako fizično kot psihično. Poznane so skrajne možnosti in doseženi rezultati človeškega duha in telesa na odru. Sedaj se to raziskovanje vrača. Igralcu so ponujene vse možnosti, da do zadnjih tančin lahko izpelje naloge ali like, ki jih predstava zahteva od njega. Tako se predstava sama posveča sedaj svojemu nosilcu, igralcu.

Sedaj prihaja čas tako imenovanih mikro režij, ko v prvi plan stopajo odnosi znotraj predstave, ritmi, atmosfere, preliv. In tu se kaže možnost razgraditve gledališča samega, možnost prodreti do njegovega bistva, njegove osnovne komponente.

Jasno pa je, da niti takšen način dela, niti način mišljenja ne more z lahkoto prodreti v že ustaljenih oblikah teaterskega udejstvovanja pri nas, kjer je uveljavljen predvsem potrošniško prebaven, malomeščanski teater. Možnost za iskanje novega gledališča je tako možna le skozi novo gledališče samo, skozi odprt prostor, skozi neformalne, a delovne skupine istomisleči in enako usmerjenih gledaliških zanesenjakov.

Boštjan Vrhovec

Premiera v Slovenskem ljudskem gledališču v Celju: B. BRECHT
Gospodar Puntila in njegov hlapec Matti

V petek, 8. aprila, je bila v Celju premiera Brechtovega dela *Gospodar Puntila in njegov hlapec Matti*. Ni sicer naša navada, da bi pisali kritike o gledaliških dogodkih izven Ljubljane (ne zaradi apriornega lokal patriotizma), vendar smo tokrat naredili izjemo in si v skoraj popolni uredniški zasedbi ogledali novost z gledaliških desk Celjanov. Za to smo se odločili zaradi več intencij: decembra smo celotno številko Tribune posvetili obletnici Brechtove smrti; drugič: ker je Brecht eden najzanimivejših dramatikov 20. stoletja; tretjič: ker je Brecht eden redkih umetnikov, ki je uspešno presajal zgodovinski materializem v književnost in predvsem dramatiko.

Za tiste, ki te Brechtove igre ne poznajo, je treba zapisati, da se dogaja na Finskem in da sta nosilca dveh glavnih antagonističnih linij v igri zemljiški gospodar Puntila in njegov hlapec (šofer) Matti. Že samo to nakazuje, da gre za temeljno nasprotje meščanskega kapitalističnega sveta: med zemljiško buržoazijo in med postopoma osveščajočim se proletariatom. Nekje je Brecht zapisal, da je to ljudska igra, vendar je v nasprotju z vulgarnim pojmovanjem ljudskosti, ki se je ponavadi do onemoglosti izživljala v „prisilno zreli“ humornosti ali v za lase privlečeni tragiki in ki je navadno končala kot nezrela moraliteta, oziroma ponesrečena kopija dobrega kabareja. Brecht je v skladu z lastnim pojmovanjem zgodovinskega razvoja družbeno-ekonomskih odnosov ubral drugačno pot. Igra je napisana v zelo pesniškem jeziku, ki dopušča jasne dvoumnosti in besedne igre. Po tem principu je pisal svoje igre tudi Shakespeare. To je prvo, zaradi česar se loči Brechtovo delo od mnogih nedonošenih poskusov ljudskega igrokaza. Drugi element je notranja dialektika, ki je prisotna v vsaki osebi posebej in ki dopušča nenadne in presenetljive obrate v miselnosti in dejanjih posameznih upovedenih oseb. Gre za postavljanje in hkrati že za zanikanje odločitev, ki pa se vse med seboj ločujejo po tem, da vsaka posebej vodi k odvijanju dogajanja na razvitejši način. Tu ne gre za metafizično muhavost usode, kakršno predstavlja Bergman v svojih filmih, temveč za prostorsko širjenje posameznih antagonističnih polov, ki si vsak zase poskušata urediti svoje življenje. Gospodar Puntila hoče ohraniti svoje posestvo, vendar spusti proletarijat (dekleta s Kurgele in Mattija) preblizu meji svojega prostora, kar postane zanj nevarno. Matti pa se vse bolj zaveda nevarnosti, ki preti Puntili, zato se v njem krepi zavest upornika proti kapitalistični ureditvi sveta. Nenehno razpadanje in razraščanje nam Brecht prikazuje na skoraj simboličen način. Ni nobene oborožene revolucije, le upor vseskozi tiho zori in dozori, ko Matti zapusti

starega Puntilo. Tako ostane sam na svojem posestvu, sam v svojih lepih pijanskih sanjah in v grobi treznosti, iz katere črpa Brecht možnosti za nenadne preobrate v toku dogajanja. Igra nam torej preko poetično oblikovanega jezika in skozi ilustrativne songe pripoveduje o razvoju upora v tistih, ki niso lastniki proizvodnih sredstev. Med njimi in lastniki ne more priti dlje kot do navidezne izenačitve, lahko pa nastanejo zaradi nenehne distance mnoge komične situacije, ki pa ne služijo zgolj zabavi, kajti na njihovih mejah se iskrijo ideje z ene ali druge strani reke. In kako so v tekst posegli celjski igralci?

Dejstvo je (ne da se ga izpodbijati, so pa zanj znani vzroki), da se slovenska gledališka scena vse bolj in bolj seli iz Ljubljane v druga središča. Trenutno je eno od vodilnih prav celjsko gledališče, kar potrjujejo številne uspele predstave in nagrade. Nekako zdi se, da je v Celju precej homogen igralski ansambel, ki ve, da se le skozi delo, skozi vztrajno gledališko delo, če že ne radikalno razvija, pa vsaj ohranja oblika gledališča. Stvar je namreč v tem, da so nekoliko v stran od središča, kjer na žalost še vedno polkulturni pijoni krojijo vihar in sonce na odrskih deskah (predvsem s svojimi zlonamernimi hvalami in grajami), ki pa ne sežejo čez provincialno šolmoštersko tutorstvo, kaj šele, da bi se kaj vedelo o gledališču. Ravno v tej distanci in morda tudi zaradi tega, ker se igralci zavedajo, da so delavci in ne slovenski spomeniki, lahko nastane tako homogena in izpovedno ter tehnično dobro izdelana predstava kot je ta, o kateri je govora. Verjetno je k temu veliko prispeval tudi tekst in tako je še enkrat potrjena teza, da so dobro gledališče, dobri igralci in spretno izbran tekst. Odveč bi bilo pri tem poveljevat vlogo režiserja, kar se dogaja v oficialnih časnikih, kjer vedno znova dobimo vtis, da je predstava delo režiserja in ne celotnega kolektiva. Potem naj režiser stopi na oder in zaigra Puntilo in dekleta ter vse druge like. Vendar je treba priznati, da spretna režiserjeva taktirka izvabi iz vseh glasbenikov tisto najboljše kar zmorejo. Vsaka predstava je kolektivno delo, je kolesje ure in kazalci se sučejo pravilno in točno le, če je vse na svojem mestu in uporabno. V Celju je bilo in želimo si lahko samo to, da bodo tudi v Ljubljani sčasoma spoznali, da so jim zdrabe in nesoglasja (družinski prepiri) v nemajhno škodo, ki jo bodo (in jo že) občutili predvsem igralci: ostareli bodo, ne da bi sploh stopili na oder in nam povedali dialog. Upamo lahko samo, da ne bomo tudi mi prej osiveli. In še to: morda bi lahko videli celjsko predstavo tudi v Ljubljani. Kdo ve.

S. Zajc

Marko Švabič

ČISTKA

Strinjam se z Vami, mili moj gospodin, da sem dokončno poridjal (ali znorek, kot ste se z Vašim predrznim in nezaslišano umazanim gobcem blagovolili izraziti). Nikar da bi si štel v čast pisati Vam te vrstice, a druge poti, ki da bi mi bila v tem ustrenejša, nisem našel, da Vas pozovem v dvobojevanje ter po tej poti svet rešim idiota kot ste Vi, ali pa se, bog mi je priča, sam rešim tega sveta, ki je bil v stanju povreči gumpca Vašega kalibra.

Starec reče nasvidenje in vidi se, kako prgišče sivih las na kakor goli lobanji vzvalovi naprej-nazaj. Starec reče sladko vince piti to me veseli. Kaj vse ne reče starec. Dajte vina in potic. Pijmo, reče starec, pijmo ga. Vino poosebi, to stori vedno, nikoli ne reče samo: pijmo, vedno doda: ga. Vino je On. Potem reče, kako so se ga oni dan nabrali. Tu govori v množini. Nikoli ne bo pogumno priznal, da se je sam do mrtvega zapil. V izčrpanih, nekam divjeraslih dlaneh povalja košček preste: sol na rjavi skorji zapekline bleskeče. Kako boš jedel to trdo stvar, sila starec! Jej. Pij. Silo stori petletnemu detetu, zgrabi za vrat in stiskaj, da boš čutil, kako bedno življenje pohaja med tvojimi starimi prsti. Tedaj splezaj, ko plezaš vse življenje, na rdeče opečno zidani strmoglavni dimnik tovarne kleja v soseski, ki je vse življenje bruhal vonj po mrličih, tisti krematorij pasjih in telečjih kosti, padl v črno luknjo, starec!

Da utihnete in zaprete svoja govnerska žrela, če mi je peti. Da mi pocrkate drug po drugem ali vsi hkrati, če mi je ljubo. Vse vas mrzim. Mrzim vas neskončno in doneče.

Imejte se. Imejte svoje. Meni mir. Nikoli mi ni bilo za vas. Sam, slišite, sam hočem biti. Sam se hočem peljati na tramvaju.

Starca stojita z bokom v bok tik sebi si. Zdaj dvigneta desnici, da si zasenčita oči in z iztegnjenima kazalcema kažeta v daljo. V dalji je pušča. Kam kažeta starca v daljo pušče. Kaj. Zdaj se smejata, na licih se jima napravijo številne vdrtine za prosena zrna. Kako sta mlada. Kako opozarjata drug drugega na izjemno zanimivo reč v dalji pušče. Tu napravita priklon v pasu. Priklona gresta pušči in dalji. Z razdrtima čeloma se zasučeta drug drugemu v lice. V dalji vozi kočija. Bela kočija, svati in godba. Bela konja sta okrašena z belim cvetjem. Starec, kako ti zdrči solza. Kako smo se ga napili. Z oguljeno obleko, ovratniki so širni, ploščati, telovnika je videti le iz globokih izrezov v črko V. Višji starec oklene nižjeraslega okrog pleč, pritegne si ga k ustom, z jezika koma sesljata drug v drugega, z razdrtima telesoma drgneta v pogibel.

Privedite zdaj milega gospoda. Naj pride Moj gospod. Naj pade pred Me na koleno. Tako. Najprej na tegale, potlej na onega. Poljubi naj morebitni prah na Mojem škornju. Zdaj mu tega ne dovolite! Odtegnite, s surovostjo, da bo res čutil srd v vaših rokah, ga odtegnite. Udarite ga po gobcu, da se ulije kri iz nozdrvi. Tako. Kajti pravice polizati prahu z Mojih lakastih šolenjcev nima. Slecite ga. Ne tako. Obleko trgajte z njega, da ga bo žrla v meso in ga bo bolelo. Na silo. Napravite, da se bo upiral. To je lepše, tako. Zdaj Mi levi in desni suženj privihajta rokava malo pod Komolec. Moj najsuženj pa Mi podaj korobač, da te mimo-

grede, kot Mojega najsušnja, sladko ošvrknem, da ti odtrgam meso od pleč. Udari. Udari! Pridi, o kraljica, sladkobno bela Moja žena, Roke Me bolijo, Roke Me bolijo, ko Se mučim odtrgati živo glavo živemu telesu milega Mojega gospoda. Pokloni se mukam Mojim, otri Mi Znoj trpljenja s Tilnika in Čela. To stori, potem Mi pokaži, kako te bodo Moji sušnji trgali v krpe, krpice in naposled nitke tvojega močnega mesa, ki je Moje.

Ostanite, kjer ste. Ostanite v vašem neizrekljivem blatu.

Poprimem korak v korak. Ljudje stopijo svojo pot, a jaz med njimi, nikogar ne prepoznam, ti ljudje, vse to me stiska, daje jasno na znanje, da ni tu številka moje mrtvaške omare. Svetloba me ubije v skopo urezano bitje, da bijem in sem. Svetloba strmega sonca zabada ostro. Ljudje, ki hitijo svojo pot. Kolporter, ki ne kriči, kakor bo kričal zvečer. Lena vrsta okrog sladoledarjevega štanta. Nekdo zadaj vzklikne moje ime in me pokliče. Črna pojava se reži vame zlovešče in preteče. Ponovi moje ime: vzklikne kljub temu previdno, hudobno preizkuša. Tega človeka ne poznam. To je starec. Droban starec, odet v črno obleko kot bi nekaj žaloval. Ko se smeje široko razprto, sta podočnika v zgornji čeljusti zlata, drugi zobje pa so neprirodno in dvomljivo beli. Čutim oblast črne obleke in dveh zlatih ter surovo belih zob. Na misel mi pride, ali je tu sploh mogoča katerakoli uspešna obramba. Prelije se vame, počasni valovi zakrijejo še dva zlata žarka, ki sta se odbila iz starčevih širokih ust: odpira se in se zapira črna temača, natanko vem, da to pomeni govorico, a slišati ne morem ničesar. Črni mož se reži oblastno. Zdaj me ima. Črni starec, stanujoč v prijetno hladni grobnici.

REQUĚM ZA PERUJSKO REVOLUCIJO

Zgodovina nas uči, da je pojem revolucije pravzaprav relativen, še posebno v obdobju zadnjih dveh desetletij, v mnogih deželah tretjega sveta. Kakorkoli že, med najpomembnejše revolucije, poizkuse revolucije ter quasi-revolucije zadnjega desetletja, lahko nedvomno uvrščamo na vidno mesto t.im. peruansko revolucijo. Slednja je proces, ki se je začel v oktobru leta 1968, ko so peruanske oborožene sile z državnim udarom prevzele oblast ter nas topile s programom, ki poudarja globalni družbeno-gospodarski razvoj kot prvi pogoj za družbe-nopolitično stabilnost vsake družbe. Tovrsten program je bil po vsebini diametralno nasproten konceptu drugih vojaških vlad v državah L. Amerike, še prav posebno konceptu in programu brazilske (vojaške vlade, katere pojmovanje politične in družbene stabilnosti prav lahko v veliki meri enačimo s politično represijo, ekonomski razvoj pa s pospešeno rastjo bruto narodnega produkta, brez celotnega razvoja, ki bi zadeval vse plasti prebivalstva. Prav tako je perujska vojaška vlada, ob prevzemu oblasti v svojih programskih izhodiščih, poudarjala dejstvo, da je (in bo) perujska revolucija nacionalistična, neodvisna ter socialistična ob čemer, naj bi odklanjala „tuje ideologije“ ter družbeno-ekonomske sisteme kot so kapitalizem ter etatistični komunizem. V svojih spisih so vodilni ideologi perujske revolucije (Carlos Delgado, Luis Pasara ter Jorge Santistevan idr.) označili perujski revolucionarni humanizem kot stičišče pomembnih tokov družbene misli, predvsem pa socializma in krščanstva. Za končni cilj revolucionarnega razvoja, ki naj bi temeljil na omenjenem ideološkem konstrukturu pa so oznanili popolno participativno in družbeno demokracijo ter samoupravno družbo vseh delovnih ljudi, ob čemer pa svojega pojmovanja participativne in samoupravne družbe niso nikoli natančno definirali.

Dvorišče je prazno in zapuščeno. Kamor sonce dvojno skladovnico polen bije najhuje, se je bila povzpela mačka in dremlje. Deček pomisli, da je pod njegovimi nogami Amerika. Ovalna miza na štirih polomljenih in spet za na silo sestavljenih nogah, vrhna ploskev je prežrta in preluknjana in osmukana in izsušena in izgrebena in plava moje tinte, v predalu z medenim držajem za odpiranje hranim skrivnost. Šla so leta. Predal se je zagodil, deček je preležal svoje deštvo na razpadajočem divanu, in nikoli več ni bilo moči odpreti hranjene skrivnosti.

Dosti mi stoji do tega, da bi bilo kmalu konec vsega. Do vratu sem Vas že sit, gospodična Debevčeva. Vzemite moje vrstice z obzirom na znanje in v ozir. Hvala. Če pa me kljub temu-le pismu še vedno ne izpustite iz Vaših preodlično čislanih krempljev, pripišite posledice meni, kajti prejkone Vas bom zadavil z Vašo lastno nogavico.

Od kod to, ta surovost, mržnja v tvojem srcu, Marko Švabič?

NI BILO MINUTE RESNIČNEGA ZADOVOLJSTVA ALI VESELJA NA TEM SVETU ZA MOJE SRCE

Bila je minuta, bile so ure in bili so celo dnevi in leta, pa mi je to premalo. Jaz se hočem valjati v sreči, zadaviti se čem ž njo!

Napisano v letu 1968

V Peruju po l. 1968 vse skupaj ni ostalo le pri razglasih in besedah. Sledili so namreč ukrepi, zakoni in reforme, ki so v precejšnji meri spremenili sružbeno-gospodarsko strukturo dežele. Tako je vlada izvršila agrarno reformo, ob čemer je poddržala vse latifundije ter industrijsko-kmetijske kombinatne ter prepovedala vsako ponovno koncentracijo obdelovalnih površin. Komaj 15% vse poddržavljene zemlje je država podelila posameznikom. Novi proizvodjalni donosi v primarnem sektorju namreč temelje predvsem na združevalni naravi in združništvu. Tako so bile ustanovljene CAP-Kmetijsko proizvodne zadruge ter SAIS-Kmetijske družbe (združenja) skupne koristi. Tako v CAP kot SAIS so proizvodna sredstva skupna last, skupščina članov vseh pa suvereno telo, ki voli upravni odbor ter ostale organe. Vendar pa v prvih dele dobiček po vložnem delu v sais pa po potrebah članov. Ob ustanovljanju SAIS je vlada namreč upoštevala starodavne oblike indijanskega zadružništva. Pred začetkom izvajanja agrarne reforme je namreč živelo 60% vseh Indijancev v t. im. comunidades, zadrugah ali vaških skupnostih, kjer je bila zemlja in njeno obdelovanje skupna. Vsaka SAIS pa združuje po več bivših comunidades ter nekaj poddržavljene zemlje.

Do velikih sprememb je prišlo tudi v sekundarnem ter terciarnem sektorju. Medtem ko pred oktobrom 1968 v Peruju praktično ni bilo javnega sektorja, pa je ob koncu leta 1975 država nadzorovala 70% proizvodnje nafte, popolnoma njeno predelavo in prodajo, 70% odstotno ostalo ekstraktivno dejavnost, v veliki meri industrijo gradbenih materialov ter skoraj v popolnosti ribjo industrijo, ta pa velja poudariti dejstvo, da je slednja v Peruju izredno razvita in da štejemo perujsko ribiško ladjevje med največja v svetu. Država je obenem prevzela nadzor nad večino storitvenih dejavnosti, v veliki meri nad finančnim sektorjem ter zunanjetrgovinske dejavnosti z monopolnimi tendencami.

Poleg javnega sektorja pa je dandanes v perujskem gospodarstvu najpomembnejši sektor „reformirane privatne lastnine“. Privatni sektor je namreč vlada reformirala v letu 1970 ter obenem uzakonila nastanek „delavskih skupnosti“ - „comunidades laborales ali comunidades industriales“, t.j. pravnih osebnosti, ki temelje na skupnosti delojemalcev in delojemalcev (kolikor je privatno podjetje). Taka skupnost pa se je morala ustanoviti v vseh podjetjih, ki imajo najmanj šest nameščencev ali milijon soles-približno 350000 ND-letnega bruto dohodka. V državnih podjetjih naj bi po pravilih skupščina delavske skupnosti izvolila in dlegirala dva predstavnika v

upravni odbor podjetja. Prav tako naj bi državna podjetja razdelila vsakoletno 15% svojega čistega dobička med člane delavske skupnosti in sicer 50% tega zneska sorazmerno dohodkom vsakega posameznika, drugo polovico pa enakomerno. V sektorju reformirane privatne lastnine pa je vsaj formalno-položaj nekoliko drugačen. Ne bi naštevati vseh posameznih določil ter pravil) vendar pa je predvsem zanimivo pravilo, po katerem naj bi podjetje vsako leto pred plačilom davkov namenilo 15% svojega bruto dobička za akumulacijo. Ta vsota pa naj bi se avtomatično spremenila v delnice podjetja, ki postanejo last delavske skupnosti. Omenjeni mehanizem, naj bi omogočil, da bo delavska skupnost postala lastnik polovice vseh delnic najkasneje v dvajsetih letih. Omeniti še velja pravilo, po katerem naj bi skupščina delavske skupnosti vsako leto izvolila ter delegirala po enega člana v upravni odbor podjetja. V slučaju pa, da je delavska skupnost že lastnica polovice vseh delnic, pa praviloma naj delegira po 2 predstavnika v upravni odbor, katerega predsednika volijo vsi člani delavske skupnosti. Slednji pa naj bi bil zopet član zbora delničarjev.

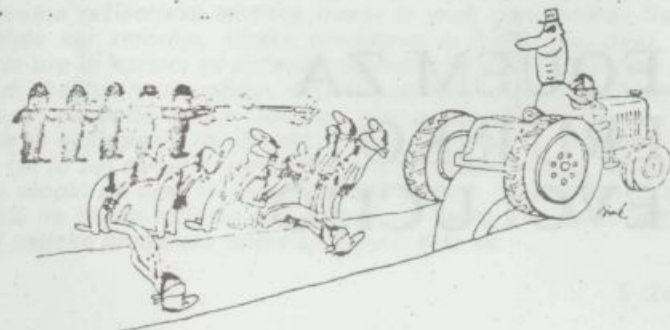
Revolucionarna vojaška vlada je dopustila tudi obstoj popolnoma privatnega sektorja vendar pa pod pogojem, da imajo tovrstna podjetja manj kot šest nameščencev ali pa manj kot milijon soles-približno 350000 DN-letnega bruto dohodka.

Med pomembne vidike sprememb v Peruju po l. 1968 velja šteti tudi politiko „peruanizacije Perua“. Ilustrativen je podatek, da je v deželi pred oktobrom 1968 tuji kapital obvladoval 120 izmed 170 najpomembnejših industrijskih podjetij, štiri od šestih najpomembnejših bančnih ustanov, skoraj popolnoma ribjo in naftno industrijo itd. Dandanes pa sta popolnoma v tujih rokah le še dve rudarski središči. Tuj kapital je sicer še dokaj močno prisoten v sektorju reformirane privatne lastnine vendar pa je nova vlada uvedla dokaj sktriktno zakonodajo, kar zadeva nove investicije tujega kapitala in izvoza njegovih profitov. V okviru politike „peruanizacije Perua“ velja še omeniti, da je vlada z dekretom proglasila jezik quechua (kečua), katerega govori večina indijanskega prebivalstva v Peruju, to pa je kar polovica celotnega prebivalstva, za španščini enakovreden državni jezik. Tovrstna poteza naj bi potrdila vladna prizadevanja za integracijo vseh etnično-rasnih skupin Perua, povrnitev prvotne kulture ter pospešitev uveljavljanja pravice do izobrazbe v prid najširših plasti perujskega prebivalstva.

Ob poteku vseh naštetih reform in sprememb je vodstvu perujske vojske uspelo obdržati vsaj navidezno visoko stopnjo monolitnosti nekako do konca l. 1973. Vlada je do tedaj ustvarila centraliziran državni aparat, odpravila latifundizem, pospešeno integrirala primarni v sekundarni sektor, ustvarila močan javni sektor itd. Z drugimi besedami lahko povemo, da je v Peruju po l. 1968 prišlo do delne in delno uspešne modernizacije kapitalizma in prehoda iz liberalističnega k državno-intervencionalističnemu kapitalizmu. Posebno radikalna levica³⁾ pa je vojaški vladi očitala (in očita), da je bil njen namen ustvariti moderno varianto paternalističnega in korporativističnega kapitalizma. O veliki prelomnici in trenutku resnice pa v Peruju lahko govorimo od sredine l. 1974, ko je vlada na pobudo radikalnejših elementov v njenih vrstah institucionalizirala t.im. sektor družbene lastnine, ki naj bi v prihodnosti postal temelj perujskemu družbeno-gospodarskemu sistemu. Zamišljeno je bilo, da bi tovrstna podjetja vodili delegati, katere bi izvolila generalna skupščina vseh zaposlenih. Dejansko so ustanovili nekaj takih podjetij, ki so bila zasnovana na samoupravnih odnosih, čeprav pravila in zakoni, ki naj bi določala participacijo, odločanje in vodenje vseh delavcev v podjetju niso bila nikoli dokončno izoblikovana. Zamišljeno pa je bilo, da bi bila tovrstna podjetja v najtesnejšem stiku z lokalnimi skupnostmi in tvorila z njimi nekakšno organsko celoto. Novi zakon je določal, da lahko postanejo podjetja družbene lastnine tudi že obstoječa podjetja reformirane privatne lastnine ter CAP-kmetijske proizvodne zadruge v kolikor se za nekaj takega odloči večina delničarjev oziroma večina članov. Za pospešitev razvoja omenjenega sektorja je vlada ustanovila COFIDE-Nacionalno korporacijo za razvoj, kateri so bila dodeljena zelo visoka finančna sredstva.

Kot smo že omenili je institucionalizacija sektorja družbene lastnine razbila vsaj navidezno dotodanjno monolitnost v okviru vodstva oboroženih sil. Konzervativnejši elementi, posebno predstavniki mornarice, kateri so smatrali že uvedbo „delavskih skupnosti“ v podjetjih za pretirano radikalno potezo, se

sektorju državne lastnine odkrito nasprotovali. Vendar pa velja začetek odkritega nasprotovanja med različnimi strujami perujskega vojaškega vodstva osvetliti v okviru vsesplošnega družbeno-gospodarskega položaja v deželi. Povsem logično lahko ugotovimo, da so reforme po l. 1968 predvsem opozorile najširše široke množice na obstoječa protislovja in na nerazvitost perujske družbe seveda pa niso uspeli obstoječega stanja v kratkem obdobju nekaj let bistveno spremeniti. Prav tako vladi ni uspelo, da bi širše množice politično mobilizirala. Ustanovila je sicer SINAMOS in ostale organizacije, ki naj bi pospeševale politizacijo najširših slojev prebivalstva. Vendar pa precej brez uspeha in sicer iz razlogov ki segajo od nizke kulturno-politične osveščenosti, pretirane centralizacije in birokratizacije vladnega aparata ter bojkota s strani vseh političnih družbenih sil, ki vojaški vladi niso bile naklonjene. Perujska buržoazija je posebno uspešno ovirala uvajanje in delovanje delavskih skupnosti v podjetjih reformirane privatne lastnine. Poudariti pa velja tudi splošne težave perujskega gospodarstva, ki ga je v zadnjih letih posebno prizadel porast cen nafte. Navkljub radikalno izpeljani reformi je približno milijon kmetijskih delavcev ostalo brez zemlje, sama reforma pa seveda ni mogla avtomatično rešiti vseh stoletnih problemov zaostalosti in revščine v perijskem primarnem sektorju. K vsemu temu velja dodati še zelo visok demografski prirastek, visoko stopnjo inflacije, kronični primankljaj v zunanjetrgovinski bilanci ter dolg, ki je ob koncu l. 1976 presegel tri milijarde ameriških dolarjev. Vsi vladni ukrepi zadnjih treh let od zamrznitve cen in plač pa do nekajkratne devalvacije niso izboljšali gospodarskega položaja.

Ob vsem tem je v zadnjih letih vse bolj rasel vpliv in pritisk tradicionalnih političnih strank⁴⁾ in grupacij in še posebno APRA-e. APRA-Ameriška ljudska revolucionarna zveza je bila dolgo obdobje najpomembnejša perujska revolucionarna stranka, ki pa je po drugi svetovni vojni začela zastopati predvsem antikomunistična in socialnodemokratska stališča. Med APRO in oboroženimi silami obstajajo tradicionalna nasprotja, ki izvirajo še iz obdobja, ko je perujska vojska v interesu zemljoposredniškega in finančnega velekapitala represivno nastopala proti APRI. Apra, ki še vedno nadzoruje največjo perujsko sindikalno centralo, ima v veliki meri iz tradicionalnih vzrokov še danes odločujoč vpliv nad velikim delom perujskega mestnega proletariata.

V avgustu 1975 je prišlo v Limi do kabinetnega državnega udara in odstranitve predsednika Velasca Alvarada, ki naj bi po mnenju nekaterih začel opuščati svojo posredovalno vlogo med nasprotujočima si strujama v okviru vodstva oboroženih sil ter začel vse bolj podpirati konzervativno strujo. Njegovo mesto je zasedel general Morales Bermudez, predstavnik sredinske struje. Ob svojem prevzemu predsedniškega položaja je zagotovil „nadaljni potek revolucije“. Med prvimi odloki nove vlade pa velja omeniti povišanje državne komisije za družbeno lastnino na stopnjo ministrstva. Vendar pa se politično ozračje v deželi tudi po avgustu 1975 ni bistveno spremenilo. Tako kot v zadnjem obdobju Velasco Alvaradove vlade je tudi nova vlada na socialne nemire ter kritike predvsem s strani naprednih sil in grupacij odgovarjala z represivnimi ukrepi, kar je politično krizo še poglobilo. Že od januarja preteklega leta pa je začela zavzemati vse bolj konzervativna stališča. V januarju je najavila striktno

kontrola mezd in cen ter zmanjšanje proračuna za javne izdatke. Obenem je vlada izdala nove zakone, ki znatno olajšujejo privatnemu kapitalu najmanjše državni kreditov. Prav tako je olajšala davčno politiko do privatnega kapitala, izrazila željo po večjih investicijah tujega kapitala ter določila, da podjetjem z manj kot pol milijona dolarjev letnega kosmatega dobička ni več potrebno spreminjati del čistega dobička v delnice, ki so do tedaj avtomatično postale last delavske skupnosti. Nekaj mesecev kasneje je Morales Bermudez izjavil, da bo sektor družbene lastnine sicer še vedno obstal vendar pa je vlada ustavila ustanavljanje novih tovrstnih podjetij. Nekatera že obstoječa podjetja družbene lastnine je vlada celo ponovno podržavila in podala mnenje, da je uvajanje participativne demokracije po modelu podjetij družbene lastnine primerno kvečjemu za mala podjetja in to po možnosti v primarnem sektorju. Nikakor pa da bi bodoči družbeno-gospodarski odnosi v Peruju temeljili na sektorju družbene lastnine. Nekoliko kasneje je vlada začela razprodajati podržavljeno ribiško ladjevje privatnim podjetjem. Ravno tako je del nekoč podržavljene ribje ribje predelovalne industrije zopet v privatnih rokah.

Vlada je v 1. 1976 nekajkrat represivno nastopila proti naprednim-radikalnim kritikom ter prepovedala izhajanje nekaterih revij. Tako v februarju kot juliju preteklega leta pa je prišlo do poskusov državnega udara s strani ultrakonzervativnih oficirjev, v avgustu pa s strani radikalnih mladih častnikov. Upor slednjih je bil predvsem reakcija na odstop (17. julija 1976) progresivnega ministrskega predsednika generala Fernandez Maldonada s katerim sta odstopila še zadnja radikalno-progresivno usmerjena člana vojaške vlade. Sicer pa je že 1. julija vlada kot odgovor na nenehne velikokrat spontane delavske in študentske demonstracije in nemire, objavila izredno stanje in s tem ukinila ustavna zagotovila osebnih pravic državljanov. Izredno stanje pa je še danes v veljavi.

Perujska revolucija v kolikor o revoluciji danes lahko še vedno govorimo je torej v globoki krizi. Pričakovati je nadaljne premike v desno prav tako pa ne moremo izključiti možnosti odstopa vojaške vlade ter povrnitev na oblast civilnih politikov, katerih usmeritev vsekakor ne bo radikalno-progresivna. Obstajajo pa tudi pesimisti, ki napovedujejo za Peru vojaško vlado in politiko po brazilskem modelu. Zadnja bojazen je za sedaj bržkone še preveč črnogleda. Delno pa se opira na izjave predsednika Morales Bermudeza, češ da mora Peru v prihodnosti poglobiti svoje stike predvsem s sosednjimi državami; tudi z Brazilijo generala Ernesta Geisela ter Čilom generala Augusta Pinocheta.

GROBOVŠEK BOJAN

OPOMBE

op. ur.: Popatis iz Občasnika spekulativne umetnosti in fantastike

Op. ur.: Slišali smo, da je bil nastopajoči dr. znanosti neki Peter Pal, ki se mu s to akcijo odpirata dve novi zaposlitveni alternativni: igralca ali igranega.

1) Pojem „brazilskega modela razvoja“ je dandanes popolnoma udomačen med tistimi, ki se ukvarjajo z problematiko tretjega sveta, čeprav so imenovani pojem v pejorativnem pomenu začeli uporabljati marksistični analitiki. Med temi velja omeniti brazilska imena kot so Henrique F. Cardoso, Guy Mario Marini ter Joao Quartim.

2) Najbolj natančno ter analitično poročilo o oblikah participacije tako v primarnem kot ostalih sektorjih perujskega gospodarstva lahko zasledimo v knjigi Roberta Magni-ja „Autogestione e sottosviluppo (Il caso del Peru)“, Coines Edizioni, Roma ottobre 1975.”

3) glej. Anibal Quijano: Nationalism and Capitalism in Peru: A Study in Neo-Imperialism, Monthly Review Press, N. York 1971.

4) Vlada po oktobru I. 1968 strank ni ukinila vendar pa je razpustila parlament in stranke so izgubile svojo pravno osebnost. Kar zadeva KPPERu-ja lahko ugotovimo, da sicer ni številna vendar pa dobro organizirana. Njeno vodstvo sektorja družbene lastnine pa ni kazalo velikega navdušenja. Kar zadeva ostale leve, napredne grupacije lahko ugotovimo, da so maloštevilne in predvsem razcepljene. Podpore imajo največ med intelektualci in študentsko mladino.

ZDRUŽENJE ZA MEDNARODNO IZMENJAVANJE ŠTUDENTSKIH PRAKS

ZMISP je sestavljen iz štirih pododborov, ki že petindvajset let delujejo ločeno, vsak zase in žal med njimi ni prave organizacijske povezanosti. Vsaka fakulteta zase ima svojo lastno organizacijo, ki v sklopu svojih zmogljivosti vrši izmenjavo študentskih praks. Ta recipročna izmenjava poteka bodisi preko pošte bodisi preko mednarodnih konferenc. Vsako leto je približno stopetdeset študentom in cele Jugoslavije dana možnost, da opravijo ustrezno prakso izven matične države. Tako spoznajo, ne le družbeno-politično in gospodarsko plat države, v kateri opravljajo študentsko prakso, temveč vnesejo v novo okolje tudi nekaj resnice iz jugoslovanskega družbenega življenja. To vekakor zbljuje posamezne države, za čemer ZMISP tudi posredno teži.

Načrt za organizacijo ZMISP je začel nastajati okrog leta 1947, v času hladne vojne. Ena pomembnejših težav snovateljev tega združenja v tistem času je nedvomno bila ta, da bi se s takšno organizacijo lahko blažila mednarodna nasprotja, ki so takrat dosegala občasne viške. Torej naj bi ustanovitev tega mednarodnega združenja, ki bi bilo kot nekakšna protiutež mednarodnemu rvanju 1947. leta, pripomogla k temu, da bi se nesporazumi reševali hitreje ter po boljši poti. Leta 1952 je v to organizacijo stopila tudi Jugoslavija in zdaj lahko rečemo, da je bilo njeno dosedanje delovanje uspešno, saj je včasih zaradi svojih sposobnosti pri izvrševanju določenih zamisli že skoraj pri vrhu. Znotraj združenja je več panog glede na posamezne visokošolske zavode. Širši interes ZMISP je v tem, da podpirajo celovito izmenjavo nasploh, da izmenjave ne ostanejo izolirane znotraj posameznih fakultet, kajti le celovit forum lahko pripelje do uspešnosti celotne organizacije. V sklop širšega interesa ZMISP štejejo tudi mednarodno povezovanje organizacije ZSM (kompleks intersocijalistične vzgoje).

Tehnika izmenjave

Prva faza izmenjave se začne na samih fakultetah, ko le-te razpišejo natečaje, na katere se zainteresirani študentje odzovejo. Naslednja faza je odločitev s strani univerzitetnih komisij v mariboru in v Ljubljani (konkretno za Slovenijo), organizirajo seminarje in politične šole.

Kriteriji izmenjave

Študent, ki želi opravljati prakso v tuji državi mora imeti določeno predznanje. Na medicinski fakulteti so kandidati, vzeti za sposobne, začeli s prakso potem, ko so opravili vse izpite in so pripravljeni na stažiranje. Za ostale fakultete velja, da njihov razpis terja od študenta najmanj tretji letnik. Študentje morajo imeti dobro opravljene izpite. Nujna je družbeno-politična aktivnost in angažiranost.

Ti kriteriji so precej vprašljivi, kar se tiče njihove objektivnosti, zakaj vsak, ki bo želel opravljati študentsko prakso v tuji državi, bo prišel na razpis z dobrimi mnenji posameznih političnih organizacij in visoko šolskih zavodov. Če gledamo relacijo slabši — boljši študent je seveda jasno, da si bo boljši študent lahko izbral državo, kjer bi želel opravljati študentsko prakso, medtem ko želj slabšega študenta ne upoštevajo. Možnost si je sicer izbrati državo, nikoli pa ne veš, v katero mesto boš dodeljen, dokler nimaš pred sabo ustrezne listine. Če se študent prijavi jeseni, bo s prakso lahko začel spomladi.

Trajanje prakse

je različno terminsko razporejeno. Medicinska fakulteta ima določen čas za stažiranje največ en mesec in pol, tehnična fakulteta največ dva meseca, ekonomska fakulteta pa daje možnost tudi za specializacijo, ki traja celo dve leti. Na splošno traja študentska praksa v Evropi do tri mesece.

Pri določitvah, kdo bo šel v tujino opravljati prakso, še vedno vlada anahronizem, kajti mnogo je takih študentov, ki pridejo do izpolnitve svoje želje preko „osebnih vez“. Že lansko leto se je veliko govorilo o tem, kako spremeniti to anahronistično politiko, vendar je stvar ostala nerešena.

Irena Podsevšek

Louis, Selhio, Mahmed in drugi

Govoriti o tujih študentih pri nas kot o neki družbeni skupini, ki jo vežejo skupne lastnosti, je zelo težko, če ne že nemogoče. Zakaj? Zato, ker je tisto, kar je vsem skupno največkrat le to, da niso Jugoslavi in, da jim (pa še to ne vsem) dela preglavice jezik.

Z mnogim izmed njih sem se imel priložnost pogovarjati. Od vsepovsod so prišli iz Egipta, Jemena, Čada, Gane, Kenije, Alžirije, Iraka, Irana, Lesota, Zgornje Volte, Bolivije, Venezuele, Čila in drugod. Predvsem iz dežel v razvoju, ki kakor pravi Selhio Geauymur iz Bolivije, nimajo še razvitih kvalitativnih načinov študija, kar je tudi eden osnovnih razlogov, da jih vlada te države, ali pa UNESCO pošilja k nam na študij. Marsikomu je botrovala tudi mednarodna organizacija za izmenjavo študentov, da je prišel v Ljubljano študirat.

Če jih povprašam po družinskem poreklu mi večina izmed njih odgovori, da so očetje uradniki, lastniki manjših obrtnih podjetij, plemenski poglavarji, vsekakor pa pripadniki najmanj srednjega sloja izvirne družbe. Seleksijski mehanizem natančno odreja, kateri sloji (razredi) se lahko reproducirajo tudi na ta način, da so lastniki tega privilegija moderne družbe, ki v tradicionalnih družbah pomeni še več — znanja. Kajti poleg tega, da so uspešni maturanti, študentje na domačih univerzah, da obvladajo vsaj en svetovni jezik (kar je ne nazadnje tudi posledica njihovega socialnega statusa) morajo imeti tudi določeno družbeno podporo (pri nas bi rekli firma ViP), da si ta privilegij lahko privoščijo. Sin izrazitega proletarca najbrž nima možnosti, da bi študiral doma, kaj šele zunaj, da o subproletarcih ali marginalcih ne govorimo.

Njihov skupni problem je jezik, s katerim se mora vsak posameznik sam spoprijeti s pomočjo drugih ali pa s pomočjo ustanov preko katerih prihajajo na študij k nam. Mohsem Al Haydm iz Južnega Jemena je ta problem zelo uspešno rešil. Odlično govori slovenščino in ni edini, ki mu je to uspelo. Tudi drugače se je akomodiral razmeram pri nas. Za vse tega ne moremo trditi. Adbil Halim Ahmid Turky je doma iz Egipta. K nam je prišel na tretje stopenjski študij. Je poročen, oče. Ima veliko problemov kot sam pravi. Največji je ta, da ne more študirati za doktorat, ker ga ovirajo sostanovalci v ŠN. Pričakoval je samsko sobo, kamor bo lahko pripeljal svojo ženo ali družino, pravi. Ženo pa ne more pripeljati, ker ne more zanjo dobiti zdravstvenega zavarovanja, zaposlitve in drugega, ker nima štipendije (žena). Prav tako mu predstavlja velik problem prehrana v menzi ŠN. Sam je islamske vere, ki mu prepoveduje uživanje svinjskega mastnega mesa, ki je reden gost na jedilniku menze ŠN. Tudi alkohola ne sme uživati. Zato si mora kuhati sam s svojimi prijatelji, ki jih je okoli 15. Stopili so že v kontakt z upravo ŠN, a brez uspeha.

Ostali, ki niso islamske vere so se na hrano, stanovanje in druge razmere privadili. Pritožujejo se le, da jih uprava ŠN zmotno razporeja v sobe skupaj z njihovimi sonarodnjaki misleč, da jim bo ustregla. Dosega pa ravno obratne učinke, saj se ti le težko nauče slovenskega jezika in bi jim bilo ob „cimru“, ki bi bil Slovenec, to najbrž zelo olajšano. Vredno premisleka, ne uprava ŠN!

Njihova občudnijska dejavnost je poleg hobijev zreducirana na sestanke njihovih klubov. Delujejo različni klubi afriških študentov, azijskih. Klub latinskoameriških se ustanavlja. V okviru teh klubov delujejo različne sekcije od folklornih, glasbenih in drugih, ki so pri svojem delu dosegle lepe uspehe, se je pohvalil Disso Kotić, ki vodi tako sekcijo pri klubu afriških študentov. Njihova folklorna skupina potuje širom po Sloveniji in Jugoslaviji in žanje uspeh za uspehom.

Kar se tiče njihove družbeno politične angažiranosti, sem dobil občutek, da je velika večina izmed njih apolitična ali kako bi lahko to imenoval. To je najbrž odraz razmer v njihovih matičnih sredinah, kjer kakšne večje politične tradicije ni mogoče zaslediti zaradi dolgotrajne kolonialne zasedenosti. Tisti pa, ki kažejo zanimanje za tovrstno dejavnost in sami veliko delajo na tem, bodisi, da so osebno tangirani in prizadeti kot državljani katere od kolonialnih, neokolonialnih ali odvisnih držav, za kakšno politično organiziranje nimajo možnosti. Namreč politično organiziranost, ki bi zadevala njihove politične razmere v njihovih matičnih državah. Bili so poskusi, da bi se organizirali proti politiki posameznega režima, vendar jim to ni uspelo. Naše oblasti so pri tem zelo stroge in dobri meddržavni odnosi so tisti, ki narekujejo tudi te ukrepe. Posamezne politične organizacije so aktivne le med emigranti iz Čila. Izdajanje brošur, plakatov, gesel le redko sestanki to je vse, kar je političnega.

Vsi, s katerimi sem govoril, pa odobravajo gibanje neuvrčenih, spoštujejo politiko Jugoslavije in njen narod in so seznanjeni s svetovnimi dogajanjimi v svetu, največ seveda doma v njihovih državah. Odstopanja so le, pa še ta so redka, v pojmovanju proletarskega internacionalizma, ki ga nekateri tuji študentje pojmujejo malo drugače.

Ko sem odhajal iz študentskega naselja sem bil vesel, ker sem spoznal nekaj novih ljudi, naučil sem se marsikaj novega, zvedel veliko — tudi o sebi, o nas Slovencih.

I. B.

KAJ IN KAKO JE BILO NA „TEDNU ZSMS“ NA FSPN?

Bil je ponedeljek. Za popoldne je bila napovedana slavnostna otvoritev Tedna ZSMS. In tudi je bila, toda ne kaj dosti slavna. Pričetek slavnosti je bil napovedan ob petih popoldne, nastopil pa je več kot pol ure kasneje, ko smo akcijsko - prisilno zbrali kakih 50 ljudi, da ni tovariš Miha Marinko govoril o Čebinah prazni dvorani.

O ja, zvečer je bilo pa v redu. Skoraj neponovljivo dobro je bilo. Večer slovenske ljudske poezije ob spremljavi lepo zapetih narodnih. Pa tudi poslušalcev je bilo dosti.

Napovedana razstava je pa odpadla, ker nismo dobili prevoza za panoje.

Potem je bil torek. Popoldne okrogla miza o reformi univerze. Zelo zanimive stvari si lahko slišal, bolj teoretično in znanstveno usmerjene. Pa nas je bilo vseeno le 20, s predavatelji vred.

Zvečer je bil naš bife premajhen za vse oboževalce slovenskega protestnika, ki je trikrat umrl, pa je še živ in še kar poje. Tomaž Šnicelj nas je presenetil.

In že smo pri sredi. Ta dan bi se morali popoldne predstaviti naši kolegi s politoloških fakultet v Jugoslaviji, da vidimo, kakšne probleme imajo pri njih. Prikazali pa sta se le dve dekleti, ena je rekla, da je to zelo zanima, druga pa je pisala zapisnik. Nadaljevali smo kar s sestankom koordinacijskega odbora za inter-fakultetno sodelovanje politoloških fakultet.

Zvečer so se predstavili Študenti AGRFT. Magnetofon, ki so ga pripeljali s seboj, se je odločil za prekinitve dela, tako da smo ostali brez baleta. Gledali pa smo odlično igro. Nekaterim našim študentom, ki so, tako kaže, veliko bolj kulturni od najbolj kulturno-umetniškega kritika, se je zdelo, da morajo svoje pojme o kulturi in umetnosti izraziti kar med predstavo. Tako so potrdili splošno mnenje, da je na naši fakulteti mnogo študentov, ki ne sodijo niti v hlev. Upam, da niso izvajalci z AGRFT dobili takega mnenja o nas vseh.

Ja, v četrtek popoldne je bilo pa najbolj zanimiva okrogla miza, vsaj če sodimo po udeležbi. Prišlo je več kot 50 poslušalcev. Tema je bila „Študentska gibanja v Latinski Ameriki“. Sedaj ne vem, ali so naši dragi študenti že tako zelo pametni, da vedo vse o naši družbi in o problemih univerz, da jih zanima le še tisto, kar se dogaja drugje po svetu. Ali pa tudi zanje velja izrek Djuke Juliusa, ko je, govoreč o študentih v Latinski Ameriki, dejal, da znajo povedati rešitve za vse svetovne probleme, le svojih lastnih ne poznajo.

Zvečer je bil pa kulturni večer FSPN. Srečen tisti, ki ga je zgrešil. Kljub lepi in dobri zamisli, kljub prizadevanjem posameznikov, da bi FSPN predstavili v pozitivni luči, smo videli in slišali mnogo takega, kar ne sodi niti v pijanske in razbrzdane družbe.

Prišel je petek, zadnji dan našega tedna. Popoldne so tekmovalci v različnih športnih disciplinah dobili priznanja, plakete in diplome. Tekmovanje v različnih disciplinah, od košarke, malega nogometa, rokometu, odbojke pa do šaha so potekala ves teden. Sodelovalo je več ekip. Med njimi ekipe s GTŠ, VUŠ, EF, iz Ljubljanskih mlekarn in tudi druge. Vzorno, vsekakor.

Obenem je bil zaključen Teden ZSMS. Zvečer je bilo brucovanje v Študentskem naselju. To naj bi bil finale celega tedna.

Pa ni bil. Fantje, ki so pripravili brucovanje se očitno še nikoli niso nobenega udeležili. Malo plesa, pijača, potem pa lahko noč otroci ob pol enih. Ni čudno, da se je še vodja skupine Horizont, ki nam je igrala, razjezil do te mere, da nas je upravičeno nahrulil (preko mikrofona) naj se drugič raje ne igramo brucovanja, če se ne znamo skupaj vzeti za vsaj minimalni program.

Sedaj pa še nekaj besed o drugih vidikih našega Tedna ZSMS.

Zveze socialistične mladine na FSPN ima svoje specifične probleme. Organizirana je po letnikih, ki imajo skupno predsedstvo. Komisije za razne dejavnosti so temu priključene. Ali je ta organiziranost najbolj ustrezna ali ne, ne vemo. Vidni pa so nekateri problemi, ki morda izhajajo tudi iz njene nedorečenosti.

Tako imamo zelo veliko članov ZSMS, aktivno pa je v glavnem le predsedstvo in nekaj komisij ter krožkov. Povsod se čuti pomanjkanje množičnosti.

Teden ZSMS je imel prvenstveno nalogo prebuditi interes članov ZSMS za aktivnejše in množično delovanje. Pokazal pa je, kako v resnici stojijo stvari na naši fakulteti. Velik odziv študentov pri kulturnih in športnih pri-

reditvah v okviru Tedna kaže, da ti le niso nezainteresirani za dogajanja na fakulteti. Kar pa se tiče študentskih problemov, kot je reforma univerze, specifičnosti študija, problemi poklica, ki ga opravljajo naši diplomanti itd, (seveda to niso le študentski temveč tudi širše družbeni problemi), je pokazana nezainteresiranost zaskrbnjujoča. Tako se je zelo ostro izpostavilo dejstvo, da je OO ZSMS vse premalo naredila za svojo lastno aktivistično množičnost, kaj šele, da bi v tej smeri dovolj vplivala na vse študente naše fakultete. Glede na to, da tudi članov ZK nismo kaj dosti bolj opazili na prireditvah med Tednom, bi tudi za OO ZK veljala podobna ugotovitev. Mimo grede pa nas je zbudila tudi precejšnja neprijetnost profesorjev. Tudi to da misliti o njihovem zanimanju za dogajanja na fakulteti.

Teden ZSMS je tako pokazal mnogo pomanjkljivosti v našem delu. Nekatere se vlečejo še iz starih napak, nekatere so prisotne popolnoma po naši krivdi. Sedaj, ko so se tako jasno pokazale, je pravi trenutek, da jih analiziramo in pljunemo v roke ter jih poskušamo opraviti ali vsaj omiliti.

JUGOVIČ BOGDAN